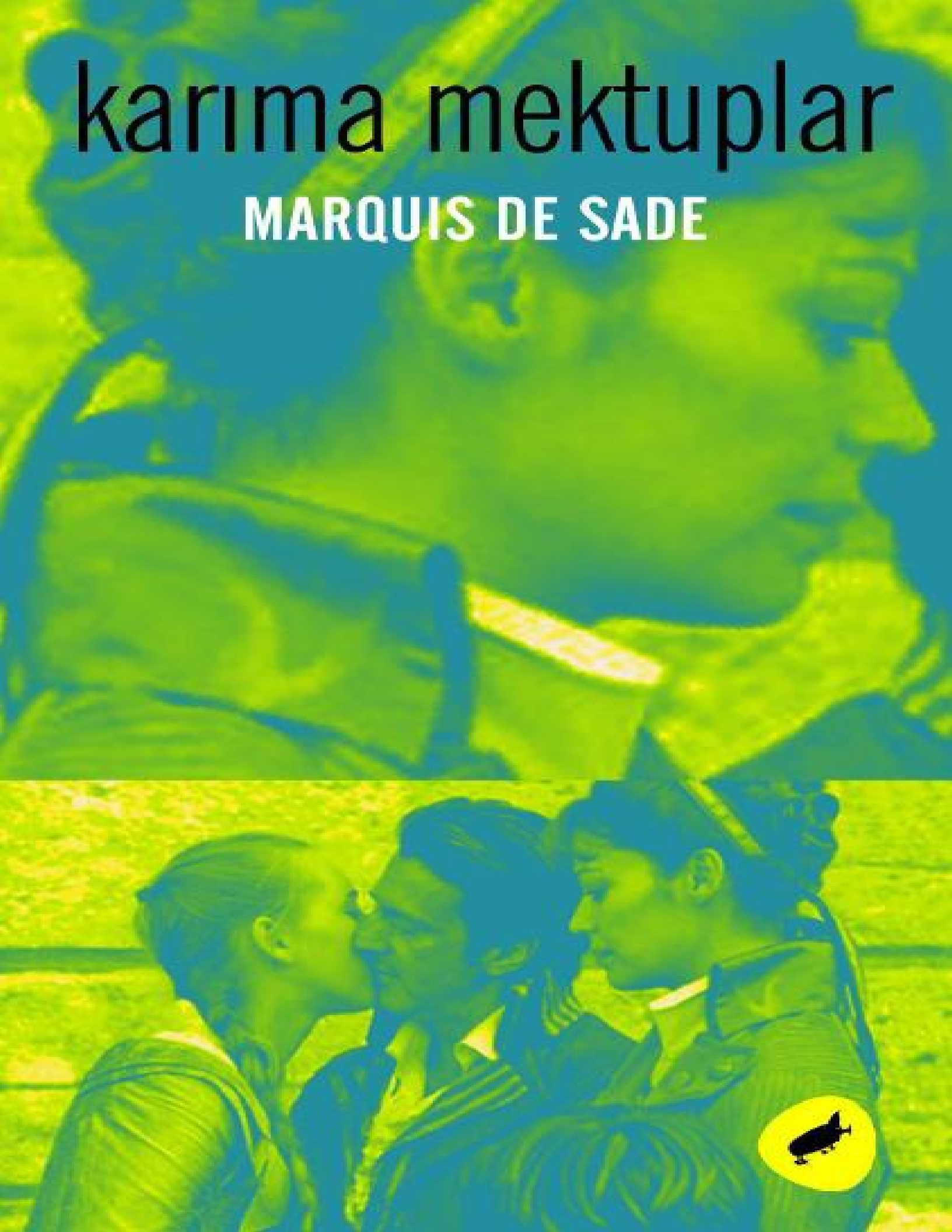

karima mektuplar

MARQUIS DE SADE

KARIMA MEKTUPLAR

MARQUİS DE SADE

KAFEKÜLTÜR Yayıncılık

KARIMA MEKTUPLAR
MARQUİS DE SADE

Türkçesi: Gül Kutluğ

KAFEKÜLTÜR Yayıncılık ® 2012
ZEPLİN KİTAPLAR

7-28 Eylül 1778

Canım, dün sana yazdığım mektuptan^[1] sonra, daha detaylı bir tanesini daha yazmama izin verdiler; göreceğin gibi, ben de bu fırsattan uzun uzadıya yararlanacağım. Ama ne sen, ne bir başkası, bu mektubu okuduğunuzda benim için korkmayın; yaşadıklarımı ilk ve son defa ayrıntılarıyla yazacağım. Yaşananları anlatmanın veya bunlardan yakınmanın bana hiçbir faydası olmuyor; bu nedenle, sana mektuplarımı okuduğunda, bana da bu satırları yazdığım süreçte azap çektirmemeleri için, bundan böyle burada olanlardan hiç sana söz etmeyeceğim.

Burada gördüğüm muamele o kadar saçma, sağduyu ve hakkaniyet kurallarına öylesine ters, öylesine beni ve çocuklarımı yok etmeye çalışan bir düşmanın eliyle hazırlanmış ki. Düşman derken elbette anneni^[2] kastetmiyorum: belki de hiçbir zaman onun bu kadar haklı olduğunu düşünmemiştim ve şu an bunun pişmanlığını yaşıyorum. Mektuplar, görüşler, ortaya çıkan entrikalar, konuşmalar, beş hafta süren hürriyetim; tüm bunlar, tek kelimeyle, gözümdeki esrar perdesini kaldırdı... Artık onu suçlamıyorum... Ama nasıl olur da, bu oyunu ortaya çıkartıp yapılanları engellemek için mümkün olan her yolu denemedi, onu anlamıyorum işte; kim bilir belki de bu davayı çocukların lehine, benim aleyhime halledecekmiş gibi görünenlerin oyununa gelmiştir. Kim bu safsatayla yetinip, yargılanmanın salt bir itibar meselesi olmadığını anlamaz? İtibarın yitirildiği yerde şerefın telafi edilebileceğine kim inanır? Artık iş öyle bir boyuta geldi ki, maruz kaldığım bunca aşağılanmadan sonra, yargılanmamış olmanın benim için çok daha iyi olduğunu söylemekte sakınca görmüyorum. Artık insanlar bu davadan bahsetmekten neredeyse vazgeçmişti, zamanla da unutulup gidecekti. Ama itiraf etmeliyim ki, tüm bunlar beni bu son yaşanan kepezelik kadar üzmedi... Ne keder, yüce Tanrım! Ne azap! Tüm ailemle kucaklaşmış, onların hayır dualarını almıştım; kurtulduğumu herkes duymuştu, davada cinayet unsuru olmadığı karara bağlanmış, kesin bir biçimde ceza almayacağım söylenmişti. Tüm bunlar olup bittikten sonra, evimden, çapulcu haydutlara bile gösterilmeyen öfke ve hırs dolu, kaba ve küstah bir muameleyle, elim kolum sımsıkı bağlı bir halde, masumiyetimin ve tutukluluğumun kalktığının herkese ilan edildiği meydanlar boyunca, tüm şehrin sokaklarında yerlerde sürüklenerek götürüldüm. Söyle bana sevgili dostum, bu insanlar, sırf itibarımı yok etmek için bana bu şekilde davranacaklarına, kolay yoldan bir emirle evimde beynimi dağıttırsalardı, bundan bin kere daha iyi olmaz mıydı?.. Ah! Bunu ne çok isterdim, hem böylesi ailemizin şerefi için de iyi olurdu! Ama ne diyebilirim? Böyle davranmış olmaları, benim için olduğu kadar aslında beni yargılayanlar için de küçük düşürücü: suçluysam beni mahkûm etmeleri gerekliydi; mahkûm etmeyip, suçlu olmadığımı düşündüklerine göre, sonrasında da beni cezalandırmamaları lazımdı. Adaletin önüne çıktığımda, sanki mutlu yuvamdan mı çıkıp oraya gitmişim? Bana yasal olarak yöneltilen tek suçlama fuhuş yapmamdı, peki bunun bedelini, on altı ay boyunca yaşadığım zorlu esaret süresince ödediğim yetmemiş miydi?

Bana böyle davranarak, insan haklarının tümünü ihlal etmeye cüret eden bu kişiler, kendilerini nasıl temize çıkartacaklar? Beş yıl boyunca gıyabımda uydurdukları iftiraları tekrar kullanıp beni yeniden mi karalayacaklar? Bunu yaparken en azından adaletten uzaklaşmasalar bari; olayı iyice araştırıp beni dinlemeden ceza vermeseler ne iyi olur. Bu süre içinde edindiğim onca yeni düşmanı unutmamın imkânı yok. Bir daha belimi doğrultamayayım diye ne çok kişi elinden geleni ardına koymadı! Özellikle yine bu aynı on altı ay boyunca, ne tuzaklar kuruldu, ne sahte raporlar düzenlendi! Tüm bunlar bir kenara konulup, sorgulamam yeniden yapılırsa, tanıklar dinlense, kısacası hukuka uygun davranılırsa, yalan iddiaların tümü ortaya çıkacak. Tek kelimeyle, yemin ve iddia ediyorum ki, tek

suçum, serbest bırakılacağına asılması gereken bu alçağa^[3] beş yıl boyunca haddinden fazla güvenmem oldu. Ama istendiği zaman, suçsuz olduğumu belgelerle ispatlayacağım, çünkü tüm bu olayları ancak ben açıklığa kavuşturabilirim. Alın yazım, boşboğazlığım, hak etmeyen insanlara karşı gösterdiğim aşırı zafiyet ve güven, coşkuyla yazılmış mektuplarım, düşünmeden yapılan sohbetler siz ne demek istediğimi anlarsınız; kabul etmeliyim ki tüm bunlar yanlış tanınmama sebep oldu. Düşmanlarım da bu durumu aleyhime kullanınca sonuç ortada; temelde herkes benim böyle biri olduğuma inanıyor ve bana ona göre davranıyor. Neyse bundan daha fazla bahsetmeyelim; insanlık hala ölmediyse, gerçek ortaya çıkar ve savunmamı yapmadan beni mahkûm etmezler: Tüm isteğim bu.

Şüphesiz hiçbir şey Gaufridy davasının bende uyandırdığı tiksinti kadar büyük olamaz. Size durumu yazı ile bildirmiştim ama siz ve anneniz bu kalleşin yaptıklarıyla ilgili körleştığınız için, bana cevap bile vermeye tenezzül etmediniz. Sadece kendisinin sahip olduğu bu bilgiyle el atından para almış olabilir, bunu anlıyorum, peki ama bunu suiistimal edip tüm şehre yayması mı lazımdı? Kendisine, "Çok ileri gidiyorsunuz, size güvenen birine daha saygılı davranmalısınız" denildiğinde "Hayır, hayır, ben ne yaptığımı biliyorum" diyerek mi cevap vermesi gerekirdi? Sonrasında "Ama beyefendi, hepimiz gördük bunu... olay falanca yerde, herkesin gözü önünde olmuştu..." denildiğinde ise, işleri kendi arzusuna göre idare etmek isteyen, gözü dönmüş bir alçak gibi, bana küfürlerle mi saldırması lazımdı? Aldığı bin sekiz yüz liralık rüşvete karşılık, yıllık kira gelirlerinden bana dört yüz lira kaybettirdiğini o zaman öğrendim. Bu adam bir alçak; bunu ispatlamak için elimdeki ilk delil, Nanon'un serbest bırakıldığı zaman La Coste'a gelip kaledekilerden birine anlattıkları; ihtiyaç durumunda bunlar ilgililere kelimesi kelimesine aktarılacak:

"- Efendim... Beyefendiyle görüşmek istiyorum! ...

- Ne sebeple?

- Ona, kendini Bay Gaufridy'den koruması gerektiğini söylemem lazım: beni korkutmak için yapmadığı kalmadı. Bana, intikamını al, al ondan intikamını, diyordu; seni hapse attıran o: sen sadece olayların şöyle şöyle geçtiğini anlat, ona dünyayı zindan etmek için kalanını biz hallederiz..."

İşte bakın canavar ruhlu bu adam nasıl davranıyor ve kayınvalidemin güvenini nasıl kötüye kullanıyor. Bana karşı çevirdiği dolaplarla ilgili ikinci kanıtım ise, Tanrıya şükürler olsun ki, sakladığım imzalı bir belge; Marsilya'dan gelen bu belgede, bana karşı kurulan tuzaklarla ilgili tüm planlar bulunuyor. Üçüncü kanıtım ise kanlı-canlı. Bunu gerçekten yapabilirim: iki yıl zarfında benim yaşamımı görenler, lehimde tanıklık edecekler; hepsi hala aynı yerde oturuyor; beş haftalık hürriyetim süresince kendileriyle haberleştim, ihtiyaç halinde tanıklık yapacaklarını söylediler; en büyük yemini ediyorum ki, tüm gerçekleri ortaya çıkararak, bu davayı bitireceğim.

Başıma gelen talihsiz olaydan da biraz bahsetmek istiyorum ama önce size bir sitemde bulunmam lazım. Saldırıları Paris'ten geldi biliyorsunuz; oysa siz bana Paris'in sakin olduğunu, yalnızca Aix'in tehlikeli olduğunu bildirdiniz; ben de bu taraftan emin olduğum için, sayenizde güvenli bir yerdeydim. Niyetlendiğim İtalya yolculuğuna devam edip edemeyeceğimi sorduğumda, bana devam edebileceğimi söylediniz ve ihtiyacım olan evrakları yolladınız. Beni korumak adına her şeyi yaptınız: bu durumda güvenliğimi borçlu olduğum tek kişi de sizsiniz; gönderdiğiniz dört ve beş numaralı, yirmi beşinde elime geçen mektuplara göre, yalnızca yirmi beş ve yirmi altısı gecesi evde kaldım. Mektuplarınızdan vekâlet ettiğim toprakların⁽²⁾ ^[4]satıldığını öğrenince şaşkına döndüm; bana hazırlanan korkunç saldırının arifesinde aldığım böylesi korkunç bir haberi anlamakta zorluk çekiyordum; yatağımda bir yandan kederleniyor, diğer yandan emniyette olduğumu düşünüyordum. Bu minik sitemle size yüklenmeye çalıştığımı zannetmeyin. Bu konuyla ilgili sizi asla suçlayamam; bunun yerine bin kere ölmeyi yeğlerim. Bu meselede annenizin parmağı olduğundan şüphelenmek de hiç aklıma gelmedi; sizden ısrarla bunu annenize bu şekilde söylemenizi rica ediyorum, en içten

duygularla bu saldırının ikinizden de habersiz hazırlandığına inandığıma yemin ederim.

Bu uğursuz hadisenin detaylarına gelmeden evvel, size ikinci bir sitemim daha olacak. Benim ve sizin oradaki arkadaşlarımız arasından dürüst olanları iyi kullanamadınız; insanın başkasına ihtiyacı olduğunda doğru kişiyi seçmesi gerekir. Piskoposluk meclisi üyesi, sizden çok şikâyetçi; Paris'te yapmanızı istediği basit bir iş için ona tuhaf mektuplar yazmışsınız. Herkes iltifattan anlamaz; eğer iltifat edecekseniz, bunu arkadaşlara, hatta daha da ileri giderek samimi dostlara yapmak gerektiğini söylemeliyim. Bayan Rousset'ye^[5] de aynı şekilde davranmışsınız; kendisi bize hala son derece sadık ve bu son olayda olduğu gibi, her fırsatta da benim için fedakârlıklara devam ediyor: bir araya geldiğimizde bunu konuşalım. Kendisine *Hanımefendi* diye hitap ederek, abuk sabuk mektuplar yazmışsınız; oysaki o size yazdığı mektuplarda, size karşı daima çok saygılı olmuştur. Bir gün, onu, sizin ona karşı davranışlarınıza içlerime, ağlarken buldum; üstelik kaleden hiç ayrılmamacasına, elinden gelen hiçbir yardımı esirgmeden, bana hizmetçim Gothon'un^[6] olmadığı sırada, onu aratmayacak kadar iyi hizmet ettiği bir dönemde. La Coste'ta kaldığım süre boyunca beni bir an olsun yalnız bırakmadı ve bana gerçekten çok yardımcı oldu. Artık Bayan Rousset ve piskoposluk kurulu üyesini sevmiyor oluştunuz, Gaufridy'nin alçaklıklarını ortaya çıkarmamda bana yardımcı olmalarına bağlı olabilir mi? Bu işten ne gibi bir çıkarları olduğunu sanıyorsunuz? Birkaç mektubunuzda şüphelerinizden bahsetmiştiniz ama yanıldınız. Bana karşı besledikleri gerçek dostluk ve Gaufridy'nin davranışının sebep olduğu La Coste'taki rezalet, onların daha çok çabalamalarına neden oldu. İkisinin de bu işten hiçbir çıkarının olmadığı apaçık ortada, ikisi de ayrı ayrı bana biraz sabretmemi, bu canavarla hiçbir kavgaya girişmememi ve hepsinden önemlisi onun yerine kesinlikle başka birisini tutmamam gerektiğini, topraklarım zaten hali hazırda kiraya verilmiş olduğundan yardımcıya ihtiyacım olmadığını söylediler. Görüyorsunuz, ikisinin de kesinlikle bu taraklarda bezi yok ve ne kendileri ne de yakınları için hiçbir çıkarları yok. Ama belki bu noktada bana Gaufridy'nin Aix'te iyi iş çıkardığını söyleyebilirsiniz... Oyuna gelmeyin: birçok kişinin gözü üstündeyken yanlış işler yapması mümkün değildi; o beş kızla^[7] birlikte kurduğu tuzakla elinden geleni ardına koymadığını ispatladı, daha kötüsünü yapmamasının tek sebebi ise elinden daha fazlasının gelmiyor oluşuydu. Kurulan tuzağı burada detaylarıyla anlatmaya kalksam çok uzun sürer. Kabaca olay şöyle: kızlardan en namuslu ve bize en yararlı olanına çok kötü muamele etti, buna karşılık, ifadesinde, trajik şeyler yaşadığını ve her şeyini kaybettiğini söyleyen yalancıyı ise hoş tutup, paraya boğdu; kızın bu ifadesi de görevlinin kafasını karıştırdı. Zaten eğer bu adam zannettiğim gibi benim gerçek dostum olsa ve açık yürekli davranırsa, ondan istenenlere boyun eğer miydi? Bunun yerine o tam tersini yaptı. Kaçma^[8] planımın bir bölümünü Bay de La Tour'a^[9] duyurdu, işlerimle ilgilenmeye razı olan Ripert'i^[10] ise kararından vazgeçirdi (adı geçen Ripert herkesin önünde açıkça bu durumu doğruladı). Sonuç olarak, o ve arkadaşı Reinaud'nun^[11] bütün çabası, kira gelirlerimden bana sadece on iki altın vermekten ibaretti; arkadaşı da en az onun kadar kötü ve senden çok rica ediyorum, artık ona daha fazla hiçbir şey verme. Üstelik bu namussuz dolandırıcılar, bana verecekleri parayı da, sana ait olan bir hesaptan almak istediler. Bana daha fazla para vermiş olsalardı, ki Bay de La Tour, Gaufridy'ye istediği kadar parayı yolladığı için bunu yapabildi, neyse bana daha fazla para vermiş olsalardı diyordum, Floransa'ya gidebilecektim. Niyetim buydu ve bunu yapabilmiş olsam bugün burada olmazdım. Evime gidebilsem zararımı telafi edebilirdim, bundan eminim; benim dışımda herkes bunu başardı. Kira sözleşmelerimin yenilenme zamanıydı: topraklarımı kiralayan çiftçileri teker teker ziyaret edip, kontratları üçte bir zararına bile yenileseydim, çok para kazanacaktım. Tekrar ediyorum, benim dışımda herkes bunu yaptı; her zaman iyi niyetimin kurbanı oldum, bunu yaparken amacım işleri bozmak değil, maddi durumumuzu düzlüğe çıkartmaktı. Bunu yapmaya hiç o zamanki kadar

ihtiyaç olmamıştı, benim için en kritik zamanlardı... Ama işte nasıl ödüllendirildiğim ortada.

Sana anlatacağıma söz verdiğim ayrıntılara gelirsek... - 19 Ağustos'ta, akşamüzeri, papaz efendi ve Bayan Rousset ile bahçede sakın sakın dolaşıyorduk; küçük koruluktan gelen telaşlı ayak seslerini duyunca ürktüm. Birçok defa kim var orada diye seslendim ama cevap veren olmadı. Sesin geldiği tarafa yürüdüğümde, çakır keyif nöbetçi Sambuc'ü gördüm, endişe ve korku dolu bir havayla beni bir an önce başından savmak istediğinden olmalı, meyhanenin şüpheli adamlarla dolduğunu söyledi. Bayan Rousset, işin aslını öğrenmeye gitti; bir saat kadar sonra geri döndüğünde, bizimle yakınlık kurmakla görevli bu iki casusun söylediklerine kanıp, ipek satıcısı olduklarını söyleyen bu adamların gerçeği söyledikleri konusunda hayatı üzerine bahse gireceğini, kesinlikle korkacak bir durum olmadığını söyledi. Orada sen olsaydın, bu oyuna gelmezdin, çünkü içlerinden biri, senin yanındayken^[12] beni tutuklamaya gelen gruptaki adamlardan biriydi. Senin yanımda olmanı istemekte haksız değildim. La Coste kalesinde seninleyken başıma kötü hiçbir şey gelmemişti. Anlatılanlar içimi rahatlatmamıştı, huzursuzdum, hemen aynı gece buradan ayrılıp, piskoposluk meclisi üyesinin yanına sığındım. Bayan Rousset benimle ilgilenmeye devam ediyordu, tüm gelişmelerden haberdar olmam için günde iki kere özel ulak gönderiyordu. Gelişmeler kötüye gittiğinden, Oppède'den ayrılıp bir mil kadar uzakta bulunan bir samanlığa sığındım. Düzenlen hiçbir şey yoktu. Apt'ta kimin açıkça konuştuğunu biliyorsun; her şeye rağmen sanki benim dışımda, benden daha kuvvetli bir el beni kaderime doğru itiyordu; insanın kaderinden kaçamayacağı ne kadar da doğru. Yirmi üçü pazar günü öylesine güçlü bir huzursuzluğa düştüm ki, dayanılması zor bu durumda, özgürlüğümün sonunun geldiğini kimse fark etmedi. Piskoposluk kurulu üyesinin yanıma verdiği görevli, durumumdan korkup, koşarak kurul üyesine haber verdi. O da hemen yanıma geldi.

" – Ama neyiniz var?

- Hiçbir şeyim yok ama buradan gitmek istiyorum.

- Burada rahat değil misiniz?

- Rahatım ama gitmek istiyorum.

- Peki, nereye gitmek istiyorsunuz?

- Evime.

- Siz delirmişsiniz, sizinle birlikte gelmem imkânsız.

- Buna mecbur değilsiniz, yalnız başıma gidebilirim.

- Çok rica ediyorum, iyi düşünün.

- İyice düşündüm, eve gitmek istiyorum.

- İçinde bulunduğunuz tehlikeyi görmezden mi geliyorsunuz? Sizin için yazılanları biliyorsunuz! ...

- Tamam, tamam, tüm bunlar hikâye: hiçbir tehlike yok, hadi yola çıkalım.

- Ama hiç olmazsa dört gün bekleyelim (Ne yazık, küçük şeytan kaç gün sabretmem gerektiğini tam olarak söylemişti!).

- Size kalmak istemediğimi söyledim, gitmek istiyorum."

Sonunda bana eşlik etmeye karar verdi. Eve vardık. Biraz dinlenebileyim diye, ihtiyatsız davrandığımı açıkça yüzüme vurmadı. Ertesi gün, sığınağıma dönmem konusunda baskı yaptı. Ama ben kalmakta ısrar ettim. Yirmi beşinde yazdığınız mektup elime geçmişti. Güvendeydim, yirmi altısında sabah saat dörtte, Gothon, çıplak ve telaşlı bir halde odama daldı (yazlık odadaydım), "Kaçın! ..." diye bağıırıyordu. Yataktan nasıl fırladığımı bilmiyorum! Üstümde sadece iç çamaşırlarımla, gidebildiğim yere kadar kaçtım. Buradaki odanın hazırlanması için daha önce emir vermişim ama bir hazırlık görmeyince, Marchais'nin odasına girdim (o zamandan beri Brun'ün odası deniyor). Kapıyı içeriden kilitledim; bir dakika geçmemişti ki merdivenlerde sesler duydum; bir an bunların beni boğazlamaya gelen hırsızlar olduğunu düşündüm. "Öldürelim! Yakalım! Soyalım!" diye

bağırıyorlardı, bir dakika içinde kapı kırıldı ve aynı anda on tane adam üstüme çullandı; kimi göğsüme kılıcını, kimiyse suratıma silahını dayamıştı. O anda Bay Marais⁽¹⁾, bana karşı iğrenç küfürlerini yağdırmaya başladı; beni bağladılar; o andan itibaren Valence'a gidene kadar geçen süre zarfında, bu adamın ne küfürleri ne de bana karşı kötü muamelesi bitmek tükenmek bilmedi. Sana yine ayrıntılardan bahsetmeyeceğim. Sevdiğin adamı aşağıladılar, bense bunları sana anlatacağıma susmayı yeğliyorum. Cavaillon'da bütün şehir, Avignon'da ise hemen hemen üç yüz kişi bizi bekliyordu; orada bana en çok acı veren şey, Saint-Laurent'da başrahibe olan ve şu an ölüm döşeğinde bulunan zavallı teyzemle tamı tamına aynı durumda olmamdı. Kuzenime kurtuluşumla ilgili iltifatlar, tebriklerle dolu bir mektup yazdırıp bana yollamıştı. Ne zafer ama! Belki de bu mektup onun hayatına mal oldu... Senden ona ve Cavaillon'daki teyzeme, durumumu anlatan mektuplar yazmanı rica ediyorum; sen de bana onlar hakkında bilgi verirsin. – İşte canım, bana nasıl muamele edildiğini görüyorsun.

Annenin yazdıklarından hareketle, hapishaneye gideceğime inandığımda, en azından orada güvende olacağımı, rahatlayacağımı düşünmüştüm. Oysa burada önceden sahip olduğum imkânların dörtte birine bile sahip değilim. Hücremi değiştirdiler, beni öyle bir yere koydular ki orada boğulacak gibi oluyorum, hava almayan bir yer, kışın ısınmak için burada ateş yakmam imkânsız. Beni hiç rahat bırakmıyorlar, yapmak istediklerimi engelliyorlar; verdikleri berbat yemekler ve öğünlerin sürekli farklı saatlerde olması midemi ağrıtıyor. Tek kelimeyle, beni işe yaramayan biri gibi fırlatıp atmak istiyorlar. Artık toprağım da yok, zaten varlığımın onlar için ne önemi var ki! Bahtsız kaderimle ilgili onlar da böyle düşünüyor olmalı, artık bana düşen kederden ölmek. Eğer manastıra^[13] nakil olmak istersem bunun mümkün olduğunu zaten bana daha önceden söylemiştin. Bunu tüm kalbimle yalvararak istiyorum; eğer sen de istersen, orada hiç olmazsa seni görebilirim, daha iyi beslenirim, ihtiyacım olan birkaç parça eşyayı alırım. Eğer para işe yararsa, benim için buraya ödenen paradan bir kuruş daha fazla istemiyorum, bu parayla sarayda olacağıma istediğim bir hapishanede olsam eminim şu anki durumumdan kat kat daha iyi olur. Senden bu konuda annenden yardım istemeni rica ediyorum. Eğer bunu isterse, eminim yaptırabilir. Ayrıca ben de Bay Le Noir'a^[14] rica edeceğim; bunları bir anlık öfkeyle söylemediğimi ispat etmek için de, yazmama izin verilecek her mektupta tekrar tekrar dile getireceğim.

La Coste kalesindeyken bana gönderdiğin bir mektupta, kaçmakla ne kadar iyi ettiğimi, eğer hapse geri dönersem en az bir yıl yatacağımı, sürgüne gideceğimi, hatta bunun üç yıla kadar uzayabileceğini yazmıştın. Mademki ne kadar kalacağım belli, söylediklerinden hangisi? Mademki bu mesele, hakkımda açılan önceki davanın devamı, bunu bana söylemeleri lazım. Israrla bunun bana bildirilmesini istiyorum. Buna karşı çıkacak hiçbir mantık olamaz. Bu korkunç belirsizlik beni öylesine bir kedere sevk ediyor ki hiçbir düşünce beni bu durumdan çıkartamaz. Beni bu durumdan kurtarmanız için sana ve annene yalvarıyorum; sizden istediğim tek teselli şu: bana bu iyiliği bağışlayacak mısınız?

Canım, topraklarımı kaybetmenin bende yarattığı elemi umarım tahmin etmişsindir. Yapmadığım şeylerle suçlandığım korkunç planların sonucunda işte hapisteyim! Toprakların hepsi gerçekten satıldı mı yoksa teminat^[15] olarak mı verildiler? Hiç olmazsa bu konuda bilgi ver. İtiraf etmeliyim ki, ilk bu toprakların Bay d'Evry'ye verileceğini duyduğumda, bu işte annenin parmağı olabileceğinden şüphelendim. Zamanında kralın benim aileme emanet ettiği toprakları şimdi kendi sülalesine devretmek istemesi adil değil. Toprakların benim ailemden birine verildiğini duyduğumdan beri, çocuklarım lehine bazı düzenlemeler yapıldığını hissettim. Ama bu durum, bu sefil herife karşı duyduğum nefreti hafifletmiyor. Son yazdığın mektuplardan birinde, bu evin satışıyla ilgili duyduğun

sevinci belirtmiştin ama izinle bu adamın tüm bu olayların müsebbibi olan kalpsiz ve duygusuz biri olduğuna inandığımı söylememe izin ver; kendisiyle ilgili duyduğum nefreti ona da yazılı olarak ilettim. Tıpkı akbabalar gibi, zor durumda olan kuzeninin mallarını yağmalamaya cüret ediyor; yaşadığım sürece, o ve yakınları için hep tiksinti duyacağım.

Üstelik mektuplarındaki üstü kapalı kimi cümleler ve annenin ne niyetle gönderdiğini anlamadığım mektubu, - çünkü konu siz olunca hep tahminlerde bulunmak lazım: açık yüreklilik ve net olmak sizin bilmediğiniz erdemler-, beni, annenin benim mallarımla ilgili bir oyun hazırlığında olduğuna inandırdı. Annen, vekâlet ettiğim toprakları benim onayım olmadan satabildiği gibi, topraklarımı da istediği gibi satabileceğini ve her şeyi kendininmiş gibi yönetebileceğini zannetti herhalde. Onun yanlış yapmayacağına inanıyorum, hatta yapacağı her değişiklikte kazananın yine ben olduğumdan da adım gibi eminim: ama yine de şunu iyice aklına soksun ki ben ne La Coste ne Saumane ne de Mazan'ı^[16] kaybetmek istemiyorum. Kesinlikle buna karşı çıkıyorum ve daima karşı çıkacağım; eğer bu topraklar birine satılırsa, özgürlüğüme tekrar kavuşur kavuşmaz yapacağım ilk şey, topraklarımı geri almak için, o kişilere karşı dava açmak olacaktır. Bu üç şeyle oyun oynamamasını rica ediyorum, ne bahane uydurursa uydursun, bu toprakları kesinlikle elden çıkartmak istemiyorum. İstiyorsa Arle'ı satsın; vergiler ve bu satışın geliriyle ne isterse yapsın. Ama kalanını ellemesin. Yaparsa, buna daima karşı çıkacağımı bilsin. Sana bundan sonra göndereceğim ilk mektupta, bunları satmak yerine, mevcut durumda kira sözleşmelerinin yenilenmesiyle ilgili neler yapılabileceğini yazacağım.

4 Ekim 1778

Demek bundan böyle, beni çarkın dişlilerin^[17] ulaştıracak bilgiler, mektuplarınızdaki silinmiş, üstü karalanmış, kargacık burgacık satırlarda saklanmış olacak. Eğer söylediğiniz gibi, kaleminizden dökülen, güzel ama duygudan yoksun ifadelerle, beni sakinleştirmeyi, mutlu etmeyi bu kadar çok istiyorsanız, lütfen bana bu karalanmış satırları göndermeyi kesin; bana bu iyiliği yapın. Bu satırların bir kısmının şifresini çözdüm, size ait olduklarına bahse girerim, çünkü sizden başka birine ait olamayacak kadar duygusuzlar. Bunlar da gizli mesaj değil mi? Yalvarırım bana bunları göndermeyin, sizi temin ederim ki içinde en ufak bir karalama olan mektubunuzu iade edeceğim. Beni, bunları yapanın siz olmadığına mı inandırmak istiyorsunuz? Öyleyse beni bu işkenceden kurtarmanın kolay yolu var. Ayakkabıları, nasıl boyansın diye kunduracıya gönderiyorsak, siz de yazdığınız mektupların müsveddelerini sansürcü polis memuruna^[18] gönderin; görevli mektuplarınızı istediği gibi denetleyip, değiştirdikten sonra size geri versin. Sonrasında mektubu bana göndermeden önce tekrar temize çekin, böylece ben de karalanan satırları görmemiş olurum. Bu satırları silen siz değilseniz, azıcık yüreğiniz olsa, gidip bunları silen kişiyi bulmanızı ve ona bu hakkı nereden bulduğunu sormanızı isterdim. Bugün eleştirilmesi yasaklanan sadece iki şey var: kral ve hükümet. Mademki siz ikisini de eleştirmiyorsunuz... Ama siz gidip bunu araştırmazsınız ki. Yapsanız Bay sansürcüye saygıda kusur etmiş olursunuz! Ama bu sefil adamı soruşturmanızı rica ediyorum, bir sabah gidip şefiyle^[19] konuşun. Size ve annenize yazdığım mektupların hepsini, Marais'ye, şefinin emriyle mi vermiş? Aix'e hareketimden üç hafta önce, ona çok yakışan alaycı bir edayla, bana şöyle demişti: *Görüyorsunuz mektup ne kadar uzun. Yazanın bir tutuklu olduğu kolayca anlaşılıyor.* Marais, sansürcü polisin, mektuplarımdan iki-üç tanesini kendisine gösterdiğini söyledi; hem de size evimde yaptıkları küstahlıklardan bahsettiğim, o aynı dört şahidin önünde. Yolda, onun bana eşlik etmesini istemediğimi, kayınvalidem ve Bay Le Noir'a yazdığım mektuplarda ısrarla belirtmişim, bu mektupları da okumuş. İyi dost oldukları bu memur, ona her şeyi anlatıyor, her mektubu okutturuyormuş. Birkaç gün sonra, Marais bana, kendi hakkında yazılanlara çok sinirlendiği için böyle davrandığını söyledi. Daha sonra ise bana, bu denetçinin, sırf nezaketimden ona denetçi diyorum; yoksa yakalanmama ahdetmiş, yaptığı ayak oyunları ile ödüllendirilen bu adam (yine kunduracı benzetmeme geliyoruz; Bay *Kıl Fırça* kendisine para kazandıran sadık müşterisini kaybetmekten hiç hoşlanmaz)... Neyse bu denetçi diyelim, Bayan de Montreuil'ye gidip, kurnazca (denetçiler, kurnaz olur!), Valence'dan geçerken karşılaşmaktan korktukları Vidal isimli biri hakkında bilgi almaya çalışmış. İstediklerini ustaca elde etmiş (denetçi iyi düzenbazdır!). Bayan de Montreuil'ün yakalanmamı istemediğini anlayınca, hemen gidip Marais'ye yetiştirmiş. İşte olanlar böyle! Benim uyduramayacağım kadar gerçek olduklarına göre inanmış olmalısınız. Şeflerinin en çok güvendiği memurların, ilk fırsatta, kendi menfaatleri için, bu güveni nasıl kötüye kullandıklarını da görmüş oldunuz. Sırf olaydan haberdar olduğumu kanıtlamak için size ikinci şeften bahsettim; onu bir kenara bırakın, ilk şef ile ilgili görüşmek için, Bay Le Noir'ın yanına gidin; mektuplarımla ilgilenmesi için görevlendirdiği memurun, yazılarımda gördüğü her detayı, beni çekiştirmek için, üçüncü hatta dördüncü kişilerle paylaşarak görevini kötüye kullandığından şikâyetçi olun. Eğer bu dediğimi yapmazsanız, *denetçi Martin'in* sansürlerine devam edeceği ortada; hakkında yaptığım şikâyetleri de reddettiğine göre kendini suçlu hissediyor. Hayatım boyunca hiç bu sınıftan küstahları cezalandırmak zorunda kalmamıştım ama ben ne yapacağımı bilirim.

Bahsettiğim *hayvanın* son yaptıklarından yakaladığım tek kelime "*sertifika*". Bunun ne anlama

geldiğini bilmiyorum. Ama önceki satırlardan anlaşıldığı gibi eğer Marais hakkında yazılmış bir şeyse, sevgili denetçi arkadaşı bu satırı da karalamış. Tüm bu alçaklar birbirinin aynı, birbirlerini tutuyorlar. Bununla ilgili bana çok hoş bir şey yazmıştın. Dört bin yüz frankla ilgiliydi: "*Sen dışarı çıkar çıkmaz bu parayı ödeyeceğim, aksi halde bir kuruş bile vermem*". ^[20] Ama ben dışarı çıktığımda, hesapları tutmak, imzaları atmak hala sende mi olacak? İşleri devralacağımı sanıyordum. Görüyorsunuz bu iğrenç cümlelerinizle daima üstü kapalı imalarda bulunuyorsunuz. Peki ya "*aksi halde*" kelimesini ne anlamda kullandınız? *Aksi halde*, yani dışarı çıkamama ihtimalimin olduğunu öngörüyorsunuz ve bana bunu ustaca anlatıyorsunuz. Mektuplarınızda ne güzel teselliler veriyorsunuz! Sonra da bana, *beni yatıştırmaya, sakinleştirmeye, vs... çalıştığınız halde, benim neden üzüldüğümü anlayamadığınızı* yazıyorsunuz! Haydi, hanımefendi haydi! Bana karşı davranışlarınız korkunç. Mektubunuzun başka bir sayfasında, *eğer mümkün olsa, burada ne kadar zamanımın kaldığını yazacağınızı söylüyorsunuz; ama sessizliğinizin kısa süreceğini, bu konudaki çabanızın sürdüğünü, vs...* İşte başka bir darbe daha, insanın kocasına bu şekilde yazabilmesi için tüm saygısını ve insanî duygularını yitirmiş olması gerekir. Bana karşı olan davranışlarınız tiksinti verici. Unutmayın ki, kanımın son damlasına kadar sizi affetmeyeceğim. Sizden öğrendiğim ikiyüzlülükle bu kızgınlığımı gizleyebilirim ama hayatım boyunca sizi, kalpsiz ve duygusuz bir kadın olarak bileceğim; siz en hafif esintide yön değiştirir, en ufak darbeye yere düşersiniz; tek kelimeyle, tıpkı bir avuç balmumu gibisiniz, sizi en son ele geçiren, sizi istediği şekle sokar. Ya "*çabalarınız, yaptığınız müracaatlar*"? Sizinle bir anlaşma yapalım. Bütün bunlardan vazgeçebilirim yeter ki bana en kötü durumda ne kadar ceza alacağımı bildirin. Hiç indirim almadan cezamı çekmeye razıyım, yeter ki ne olduğunu bileyim. Haydi, haydi hanımefendi, böyle davranmak size hiç yakışmıyor; tek sözüm bu. Ama La Coste kalesinde bana *bir ya da üç yıl* ceza alacağımı yazdığınıza göre bu bilgi böylesine gizli olmamalı. O zaman orada söylediğinizi, neden şimdi burada tekrar edemiyorsunuz? Size sadece cezamın bir yıl mı yoksa üç yıl mı olduğunu soruyorum. Bana bunu söyleyebilirsiniz! Hangi sebep bunu bilmemi engelleyebilir? Şu an hiçbir yeni suçlama yok. Benim için, sizin bana karşı takındığınız bu korkunç ve kin dolu kötülük ya da sizi yöneten kalleşlere karşı gösterdiğiniz zayıflık ve teslimiyetten daha korkunç başka bir darbe olamaz. Albaret'nin ^[21] sözlerinin sizin için anlaşılmasının güç olduğunu söylüyorsunuz. Bontoux ^[22] imzasını taşıdığı halde, Bay Bontoux tarafından inkâr edilen, geçen sene bana gönderdiğiniz bu iki mektup ta neyin nesi? Mektuplardaki yazı Albaret'in el yazısı, bunu da inkâr etmeyeceksiniz değil mi? Zaten şato komutanının ^[23] huzurunda, Bay Bontoux, açıkça bu mektupları kendisinin yazmadığını söyledi. O vakit, kime ait bu mektuplar? Bunu bana açıklayıncaya kadar, bu rezil herif Albaret'in akıl hocanız olduğu düşüncesini aklımdan çıkartmam. Zaten Chauvin, ^[24] bana, onu sizin evde gördüğünü söylemişti. Bu kadar aşikâr olan bu durumu yalanlamaya çalışmanın faydası yok. Provence'dayken ^[25] bana şunları yazmıştınız: "*Aman Tanrım, dostum, yazdıklarım seni üzüyor. Doğrusu bunun nedenini anlayamıyorum. Eğer daha fazlasını söylemiyorsam, bunu gerçekten yapamıyor oluşumu anlamam gerek.*" Peki ya konuşabildiğiniz zamanlarda, bana görünmez mürekkeple ^[26] yazdığınız o otuz mektupta, neden hiçbir şey demediniz? Bu gizemli mektuplar, neden diğerlerinden daha saçma? Neden? Peki, bu soruma nasıl cevap vereceksiniz? Yoksa kötülüğünüzle veya zayıflığınızla mı? Ah! Duyduğum acı kısa sürede geçmeyecek. Sizin bana yaşattığınız acının ne mertebede olduğunu size Bayan Rousset anlatsın; sizi sever biliyorsunuz ama yaptığınız tüm bu korkunç şeyleri duyunca öylesine şaşırdı ki, sizi haklı çıkaracak hiçbir söz bulamadı. Ondan Paris'e gelmesini istediğim için çok üzgünüm. Şimdi o da sizin üslubunuzu, kullandığınız dili kapacak; bense iyi bir arkadaşımı kaybetmiş olacağım. Keşke ondan gelmesini hiç istemeseydim! "En kötüsü *oldu*": bu cümle ne anlama geliyor? Siz bu cümleden ne

anlıyorsunuz? Tiksindirici mektuplarınızda bana teselli edici en ufak bir şey yazmadığınız gibi, üstüne bir de kafamı karıştırmaya çalıştığınız ortada. Böyle yaparak kazanacağınızı mı zannediyorsunuz? İnan olsun ki hayır, hayır! Bu şekilde beni daha çok hırçınlaştırıyorsunuz ve hiç olmadığım kadar kötü kılıyorsunuz. Ah! Aman Tanrım, nelere sebep olduğunuzu kestiremiyor, beni ne hale soktuğunuzu anlayamıyorsunuz! Ama şu "En kötüsü *oldu*" cümlesini hatırlıyorum, daha önce La Coste kalesindeyken de yazmıştınız. Daha o zamandan yapacağım şeyler olduğunu biliyor muydunuz? Mademki biliyordunuz, neden bana söylemediniz? Bana La Coste'tan ayrılmamı salık vereceğinize, güvenliğimi öne sürerek neden "Seyahatine *devam etmemeni öneriyorum*" dediniz? Ama bilmediğiniz şey... Mademki bilmiyorsunuz neden bana "En kötüsü *oldu*" dediniz. Bu çıkmazdan kurtulun artık. Ama cevap vermeyeceksiniz değil mi? Çünkü bu en kolayı, nasılsa sarışın polis yardımınıza koşacak. Son mektubunuzda "Seni *sevdiğimi bir gün anlayacaksın*" diyorsunuz. Evet, tıpkı beni Aix'te sevdiğiniz gibi, değil mi? İçindeki satırları anlamak için iki saatimi harcadığım bu güzel mektup, "Sevgili dostum, *şu an sana karşı beslediğim sevgiden şüphe mi ediyorsun?*" diye başlıyordu. Ah! Aman Tanrım, bana neler oluyor diye düşündüm. Kendimi özgür kalmış zannettim. Hayal görüp görmediğimi anlamak için kendimi çimdikledim.. Bu güzel seveda, önümde hayatımı tehlikeye atacak yollar açıyor ama sizden hiç yardım gelmiyor. Çünkü yardım^[27] etmek için, hala yapılacak bir şeyler olduğunu anladığınızda, "en kötüsü *oldu*" demiştiniz; neyse yardım etmek için diyordum, yurt dışına çıkmak için gerekli poliçeleri, tavsiye mektuplarını almak için ısrarlı davranmak gerekir. Tüm bunları ve arabamı, bana La Jeunesse^[28] getirip verdi. Birine bir şey yaptırmak istiyorsanız, nasıl davranmak lazım görün; sade bir mektup yazıp, beş parasız ve alçak bir iş adamından yardım isteyerek bunu yapamazsınız; hele size olan iki bin ekülük borcunu ödemesine yalnızca beş ay kalmışken, lütfeder gibi çıkarıp on iki altın veren bu adamla hiç yapamazsınız. İşte hanımefendi, beni sevmek ancak böyle olur. Eğer sizin sevginiz buysa, aman kusur kalsın. Tek kelimeyle, dün yazdıklarınızdan, eğer burada ne kadar kalacağımı bana söylerseniz benim hiçbir kazancımın olmayacağı ama eğer sessiz kalırsanız bunun benim lehime olacağı anlaşılıyor. O halde, bir kez daha tekrar ediyorum, bunu bilmek uğruna ne kazanacaksam, ondan vazgeçiyorum. Tek kelimeyle, sizden bana bunu söylemenizi çok rica ediyorum. *Aksi halde dilerim dünyada son kalan tek canlı siz olun, biliyorum yine isteğimi geri çevireceksiniz ve ben de yaşadığım müddetçe sizi bir canavar olarak addedeceğim.* Bayan Rousset'nin yanında getirdiği bu iki sandığın anlamı ne? Bahse girerim ki bir tanesi sizin La Coste'tan getirdiğiniz eşyalarınızla dolu. Haydi söyleyin. Eğer bu doğruysa, neden portremi^[29] de yanınıza aldınız? Neden uşakların kıyafetlerini getirttiniz? Peki, arabamı neden sattınız?.. Lafı dolandırmadan cevap verin. Haydi, içeride daha çok kalacağımı, bu yaptıklarınızla da durumu anlamamı sağlamaya çalıştığınızı söyleyin. Of! Aman Tanrım, neden Provence'a gitme talihsizliğini yaptım? Burada öğrendiklerimin, gördüklerimin tümü bana felaket getirdi. Eğer Bayan Rousset benimle Provence'a tekrar dönecek olsa, ben kısa sürede buradan çıkacak olsam, yanına bu kadar malzeme almazdı! Ama burada daha uzun süre kalacağımı anladığından, sonuca uygun hareket ediyor. "Endişelenme. Sakin ol." Burada geçirdiğim on altı aylık tutukluluğum^[30] boyunca hep aynı şeyleri söylediniz. Bunlar sizin alışlagelen cümleleriniz! Normalde beni sakinleştirmeleri gerekir. Bundan böyle sizden bir şey istediğimde, bana "Konudan bakan^[31] beye bahsederim" diye cevap vermekten vazgeçin. Daha iyi bir odaya geçmek, temiz havaya kavuşmak ve mektup yazacak kâğıt bulmak için bakana gitmeye gerek yok. Tüm bu sorunlar giderildi. Tek eksik bana *burada ne kadar kalacağımın* söylenmemesi. Kaldığım odaya gelince, hücremin değiştirilmesi tam bir namussuzluk. Bu olayı da diğerleri gibi hiç unutmayacağım. Buradaki sorunum artık sadece kışın ısınamayacak oluşum değil; şu an etrafta gezinen fareler, sıçanlar

yüzünden gece hiç gözümü kırpmıyorum. Burada geçirdiğim altı gece boyunca, bir dakika bile uyuyamadım; bu yaratıkları avlasın diye yan odada bir kedi bulundurmalarını istediğimde bana *burada hayvanların yasak olduğunu* söylediler. "*Ne kadar aptalsınız, mademki burada hayvan olmamalı, o halde fareler, sıçanlar da olmamalı.*" dediğimde, "*O başka*" diye cevap verdiler. Görüyor musunuz, bu iğrenç mezbelelikteki kurallar, tamamen buradaki tutukluyu bedbaht etmek üzerine kurulu, aralarında medet umulacak tek bir tanesi bile yok. Daha çekecek cezam olduğuna göre, en azından Paris'te veya Aix'te yatmak daha iyi olur. Tek isteğim bu. Vincennes'da bir keşmekeşliktir gidiyor! Tüm söylenebilecekler bunlar. Beni burada tutan, buraya konmama sebep olan ve burada ne kadar daha kalmam gerektiğini bana söylemeyenler binlerce defa gebersin. Son arzum budur.

21 Ekim 1778

Artık kesin olarak anladım ki, sevgili dostum, son ana kadar bana göndereceğin tüm mektuplar, hançer gibi göğsüme saplanacak. Of! Aman Tanrım! Bu berbat işkenceyi yapmaktan hiç mi vazgeçmeyeceksin? Avunmak için peşinden koştuğum bu bilgiden yoksun mu bırakacaksın? Bu gerçekten ne inanılmaz bir hırs! Yazdığın iğneli mektuplarına akıttığın kahrolası zehrin bende açtığı onulmaz yaralara bakarsak, nerdeyse yeniden yakalandığıma, en güzel yıllarımın birbiri ardına parmaklıklar arkasında yitip gittiğini görmeye bile üzülmeyiz oldum. Görüştüğünüzde Bayan Rousset'ye, senin, çektiğim en büyük sıkıntıların kaynağı olduğunu söyleyip söylemediğimi sorabilirsin; oysa beni teselli edecek tek kişi sendin. En büyük kötülükler hep senden geldi, hala da gelmeye devam ediyor. Sana böyle davranman konusunda akıl hocalığı yapan, bu barbar, sağduyudan nasibini almamış yaratık kim? Beni umutsuzluğa sürüklemek dışında, elinize ne geçeceğini umuyorsunuz? Bir kere bu kişi annen değil, şu an bundan adım gibi eminim. O, böylesi bir kötülüğü düşünemez. Hiçbir insan yüreği, böylesi bir kötülüğü planlamış olamaz. *Yazdığınız "Çocuklar iki yıllığına evden ayrıldılar; dönüşlerinde, sen ve ben nerede yaşıyor olursak, onları da yanımıza alacağımıza söz verdim; giderken seni iki yıl sonra görecekleri için mutlulardı(1)", cümlesi ne anlama geliyor? Sadece bir ay boyunca (burada sadece bir ay kalacağımı da bilmemek şartıyla) benim yerime geçmeni ve bu mektubu almış olmanı o kadar çok isterdim ki! Yaklaşık iki yıl zarfında bana yazdığın buna benzer mektuplardan oluşan elimdeki kıymetli derlemede, hiç bu kadar sivri dilli olanı yok; bu talihsiz mektubun elime geçtiği kırk sekiz saatten beri aklım başımda değil. Başarıyla övünebilirsin. Böylesi bir iki anlamlılık, bilinmezlik olabilir mi? Sana bu akli veren korkunç iblis(2) şu an mutlu olmalı. Hiç bu kadar kötü bir şey yaşamamıştım; bu, bana şu ana kadar yaşadığım tüm acıları unutturdu... Anlaşılan daha da bitmedi; arkası gelmeye devam edecek! Özetle, bu cümleyle bana ne anlatmak istiyorsun? Tanrı aşkına, eğer kalbinde birazcık acıma duygusu kaldıysa, seni ele geçiren bu vicdansızın şeytani öfkesini bir kenara bırak; ne dersen de ama sağlam bir kaynaktan öğrendiğim kadarıyla, başkalarından akıl aldığını (ama bu annen değil biliyorum) ve bu başkalarının da benden nefret ettiğini biliyorum. Bu iblisin zorbaca hırsından bir an sıyrılıp, bu cümleyi bana açıkla, bana açıkça ve sadece, *buradan ancak iki yıl sonra çıkabileceğimi* mi söylemek istiyorsun? Bunu mu yapmak istedin? Haydi, o zaman, bunu söyle, bunu hemen söyle. Of! Aman Tanrım, yaramı daha fazla deşmeden, beni daha çok çıldırtmadan, her yeni mektubunda beni yeniden çılgına çevirmeden, haydi artık söyle şunu. Sonumun ne olacağını bilmemem için hiçbir sebep yok. Bu sonuncusu, önceki davanın devamı olduğuna göre, bunun için de ne ceza verileceğine karar verilmiş olmalı. İlk verilen ceza bana söylendi peki neden bu sonuncusu için bir şey söylenmiyor? Ağırdan alacak bir durum yok ki; dava sonuçlandı; artık sonuç değişmez, hiçbir gizli müdahale, hiçbir saklı plan olamaz; tek kelimeyle, bu kadar ısrarla bilmek istediğim bir şeye karşı çıkan böylesi bir kötü zihniyet olamaz. Kaç yıla mahkûm olduysam oldum, siz bundan bir çıkarınız olacağını mı sanıyorsunuz? İyi o halde, bu kâr her neyse bana söylemeyin; bilmek istemiyorum. Kazancınız varsa ne âlâ! Siz bana kötü haberi verin, sizden öğrenmek istediğim haberi. Çocukların adına, senin için dünyada kutsal ne varsa, tüm bunların adına, tek kelimeyle senden, beni içinde bulduğum bu korkunç durumdan kurtarmak için kaderim neyse söylemeni çok rica ediyorum. Hiç şikâyet etmeden, ne söylersen kabulleneceğim, evet kabulleneceğim; inan bana, burada kalacağım süre ne kadar uzun olursa olsun, bunu bilmek, şu an içinde bulunduğum belirsizlikten daha kötü olmayacak. Devamlı saçma sapan şeyler yazmak zorunda mısın? Kendini başka türlü ifade edemez misin? *Çocuklarım iki**

yıl boyunca Vallery'de kalacakmış; bunu bana bildirip bildirmediğini hatırlamıyorsun ama eğer unuttuysan da şimdi söylemiş oldun; tüm bunlar ne demek? Burada iki yıl daha kalacağımı anlıyorum, bunu bana tekrar anlat. Ne yazık! Tanrım, bu sözlerin acımı yine arttırdı. Hayallerimde düşündüğüm gibi, evimde(1) sürgün çekseydim, birkaç ay geçtikten sonra, Vallery'de olan çocuklarımı (annenin izniyle) gidip yirmi dört saat görmemi ya da en azından onları buraya getirtmemi kim engelleyebilirdi? Aramızdaki mesafe çok yakın. Ne şekilde olursa olsun, onları mutlaka gider görürdüm. Apaçık olan şu ki, çocukların Provence yolu üstünde olduklarını düşünürsek, sen de onları iki seneden önce göremeyeceğimi söylediğine göre, iki seneden önce bu yola çıkamayacağım dünyadaki her şeyden daha net. Oysa buradan çıkınca evimden başka bir yere gitmem mümkün olmadığına göre, evime gitmeme izin verilmezse mahvolurum. Yani iki yıl zarfında Provence'a gitmeyeceğim kesin; bu da iki yıla kadar buradan çıkamayacağım anlamına geliyor. Kaçınılmaz sonumu az çok belli ettiğine göre, bana tam olarak cezanın ne olduğunu söylemen sana bir şey kaybettirmeyecek; hiç olmazsa kafamdaki dağınık düşüncelerin bir yönde toplanmasını sağlayacak. Haydi, söyle, haydi söyle, hayatında ilk defa açık konuş! Sana yalvarıyorum, beni umutsuzluğumda boğma.

Sana buradaki düşüncelerimden mi bahsetmemi istiyorsun? Ne yazık! Binlerce kere alay edeceksin ama tamam onlardan da bahsedeceğim; ama burada hesap kitap yapmanın, gerçekleşmeyecek hayaller kurmanın dışında ne yapılabileceğini sanıyorsun?

Bilgisinden asla şüphe edilmeyecek, ancak itibarının lekelenmesinden çekindiği için adını burada söyleyemeyeceğim nüfuzlu, tek kelimeyle kusursuz birinden, *parlamentonun benim davamı hükme bağlamak için bakanın görüşüne başvurduğunu* duydum. Ne ceza verileceği hakkında anlaştılar demek ki. Oysa parlamento üç yıl boyunca Marsilya'ya^[32] gitmemi yasakladığında, muhtemelen bakan da bu süre için cezalandırılmamı istemişti. Bu durumda bence, üç yıl mahkûmiyet alacaktım, ama bu üç yılın *en fazla altı ayı hapiste, kalanı da evimde sürgün* şeklinde geçecekti. Bu karara neredeyse kesin gözüyle bakıyordum. Ben bu düşüncelerdeyken senden aldığım mektubun beni nasıl sarstığını sen tahmin et artık. Özgür olduğum müddetçe aklımda bu düşünce vardı, üç yıllık hüküm de beni rahatlatan şeylerin arasında en önemlisi oldu. Ama bakanlık ile parlamento arasında anlaşma yapıldıktan sonra, Marsilya'ya gitme ihtimalimin olduğu üç yıl süre boyunca, parlamento oraya gitmemi nasıl yasaklayarak hükme bağlayabilir? Bu ihtimali ortadan kaldırmak için mi bu karar alındı? Sonuç olarak serbest kalacağım ortada, çünkü eğer tutukluluğum devam edecek olsa, neden bir ikinci ceza daha verilsin? Bu sevimsiz ve hayata geçirilmesi imkânsız bir saçmalık. Tutukluyken Marsilya'ya gitmemi engellemelerine gerek yok ki, bana oraya gitmeyi mi yasaklayacaklar? Aynı süre için birden fazla ceza vermek tam bir aptallık. Böyle bir karar neden değiştirilsin? Kafam karıştı. Bu hiçbir şeye yaramaz ki. Birini bir odaya kapattıktan sonra, kapıdan ona "*Bayım, buradan çıkmanızı yasaklıyorum.*", demek görülmüş şey değil. İnsanlarla böyle alay etmek çok saçma, Aix'teki yetkililerin bunu yapmak istediğini sanmıyorum. Ama yine de kral, üç yıl tutuklu kalmama karar verirse, şu an uyguladıkları kelimesi kelimesine gerçekleşmiş olacak. Tutuklanmadan önce çekeceğim cezanın ne olduğunu biliyordum (bunu oradayken herkese söyledim de yazdım da). Ama tutuklandıktan sonra, aynı olasılıkları hesap ederek, kralın vereceği cezanın üç yıl olamayacağına ikna oldum. Çünkü aynı dönem için parlamento da kendi vereceği cezayı belirlemişti. İlk cezanın daha ağırlaştırıldığını görüp parlamento da verdiği cezayı değiştiremez. Tekrar söylüyorum, aynı süre için birden fazla ceza vermek kabul edilecek bir şey değil. Açıkça görünen ya ben serbest kalacağım, üç yıldan önce buradan çıkacağım ya da Aix parlamentosu bir saçmalık yapıyor. Bu temelden hareketle, altı ay hapiste, birkaç ay da sürgünde kalmamın kabul edilebilir olduğunu düşünmüştüm; saçma olsa bile en kötü durumda bu üç yılı sürgünde geçiririm demiştim. Bunları göz

önüne alarak, mektubunda yazdıklarından hissettiğim, sürgün hariç, iki yıllık hapis süresinin bende yarattığı sarsıntıyı bir değerlendirdir. İşte aklımın neden çıkmazlara girdiğini anla. Önünde diz çökerek, benimle açık konuşmanı rica ediyorum.

Ne kadar çok sevdiğimi tahmin bile edemeyeceğin küçük minnoşlarıma^[33] bir lafım var. Yarın serbest kalmış olsam, iki yıl süresince onları göremeyecek olmak benim için çok büyük bir üzüntü kaynağı. Bunu hiç beklemiyordum. Geçtiğimiz yıl, onları görebildiğimde büyümüş olacaklarını hayal etmekte haksız değilmişim. Aman Tanrım, karşılaştığımızda beni kesinlikle tanımayacaklar. İnsanın çocuklarına kavuşup, sarılamaması gerçek bir ceza; en tatlı oldukları zamanlar şu anlar, sonra sadece sıkıntı verecekler. Senden, bu zavallı yavrucakları koruyup kollamak için gösterdikleri çabaları için, babana ve annene, benim adıma ısrarla teşekkür etmeni istiyorum. Bu yaptıklarının beni ne derece etkilediğini anlatamam. Bir yandan üzüldürken diğer taraftan seviniyorum; hani çocuklarına bakacak birini bulduklarında onların ayaklarına kapanan zavallılar vardır ya, bu zenginler onları içinde bulundukları umutsuzluktan kurtardığı için, çocuklarına hayal ettikleri imkânları sağlayacağı için, onlara karşı minnet gözyaşları dökerler, işte bizi onlara benzetiyorum. Yaptığım bu benzetme bilmiyorum seni ne derece sarstı ama bunları düşünürken benim döktüğüm gözyaşları nasıl isimlendirilmeli bilmiyorum.

Büyük oğlumuzun iki yıl öğrenimden sonra iyi bir okula yerleştirileceği sözünü aldığımızı yazmışsın, ne demek istiyorsun? Ama sevgili dostum, iki yıl sonra daha ancak on üç yaşında olacak, o yaşta sadece akademiye^[34] girebilir. Haydi, biraz kayırılacağını varsaysak bile, vücut egzersizlerini tamamlamadan başka bir yere devam etmesi mümkün mü?

Artık bana bunu açıklayacaksın. Annene her şeyi ama her şeyi anlat, rica ediyorum. Ona karşı duyduğum bağlılığı ve saygıyı ona mutlaka anlat. Mektuplarımı okumadığı için ona yazmaya cesaret edemiyorum, ama eğer ondan mektup yollamam konusunda izin alabilirsen bana büyük bir iyilik yaparsın, acılarıma teselli olursun. Buraya geldikten sonraki halimi değerlendirsin... Tanrım gerçekleri neden bu korkunç felaketten ancak iki gün önce öğrendim! Neden bu kadar geç kaldım? Ama annen benim buraya geldikten sonraki hal ve hareketlerimi değerlendirirse, yalan söyleyip söylemediğimi anlar.

Bayan Rousset'nin hala yanına gelmemiş olması beni hem üzdü hem de şaşırttı. Geldiğinde ona her şeyi anlat, onu çok sev; onun gerçekten az bulunur, çok değerli bir yüreği var. Bu kadar geç kalması hoşuma gitmedi. Bu durum beni endişelere sevk ediyor; ama bu endişeler onunla ilgili değil, yine bu bahtsız ve üzücü kaderimle ilgili. Yalvarırım, nefes almama izin ver. Şiddetli baş ağrılarından, baş dönmelerinden geberiyorum. La Langevin^[35] de çocuklarla birlikte gidip özellikle küçüğe^[36] göz kulak olsun. Onu sevebilecek miyim bilmiyorum ama o da beni diğerleri kadar aramaz sanırım. Gaufridy ve işlerle ilgili her konuda sana cevap vermiştim. Ripert'e kontratları yenilemesi gerektiğini ve Piedmarin'de daha fazla üzüm bağı yapmamız gerektiğini söylemeyi unuttum.

Öpüyorum.

8 Şubat 1779

İşte yine isteklerimi duymazdan gelip, ne güzel gözümü boyamaya çalışıyorsunuz. Ne kibar, ne akıllı, ne hoşsunuz. Ama bir kusurunuz var, her şey çok tekdüze. Bu hoş mesajı sık sık tekrarladığınızdan doğallığını yitiriyor. Yapmacık olan her şey bir daha doğal olamıyor, verdiğiniz mesajlara doğallık katmayı unutmayın. Uyarılarda mutlaka bulunması gereken yalınlık özelliği olmaksızın, sizden gelen ve anladığımı sandığım bir mesajın tam tersi bir anlamı olduğunda, nereye varılabilir? Her şeyi yitiririz; temel bilgiler birbirine karışır, şimşekler çakar, başkan^[37] ortaldan kaybolur. Belki de beni dünyada en çok eğlendiren şeyin, bu beceriksiz halinizle –*işaretleşen hayvanlar olarak hepinizi kastediyorum*-, *doğallığı yakalamak için çabılıyor olmanız olduğunu söyleyebilirim: hiçbir şey kasıtlı yapılmaz; olayları doğuran her zaman tesadüflerdir; hal böyleyken, nasıl olur da bu tesadüflere yapmacıklık eklenebilir*. İşte tutsakların kafası böyle çalışır; her şeye bu gözle bakar. Ama siz sayın işaretçiler, demek ki yalanla doğalın asla birbiriyle bağdaşmayacağını bilmiyorsunuz; yalana, doğal özellikler eklemeye çalıştıkça, hem daha beceriksiz hem de komik olacağınızı bilmiyor musunuz? Bundan bihaber olduğunuz kesin ama şüphesiz bilmediğiniz başka daha çok şey var.

Şifreli mesaj yazan biri, doğası gereği, okumamış, çok cahil, somurtkan, budala, ağır, çokbilmiş, aptal ve dalkavuk olmalıdır.

Neredeyse altı haftadır geciktirdiğiniz ihtiyaçlarım için yaptığım listenin orijinalini iyi ki saklamışım. Size onu göndereceğim ama bende başka kopyası yok. Eğer bu sefer de tamamlamazsanız^[38] artık ne istediğimi hatırlayamayacağım.

Bu duruma sebep olan, mektuplarımı sansürleyen, iflah olmaz bu alçağa, Emniyet binasının önünde ayakkabı boyadığı zamanlarda, yaptığı boyayı beğenmeyip, önüne iki liard attığım zamanları hatırlat. Başkan'ın her hafta onu, yatağının ayakucunda sıcak çikolata içmeye çağırdığını duydum ama işini bu kadar kötü yaparken, ona ne para ödemeli, ne de iyilik yapmalı. Çünkü onun vazifesi, yalnızca mektuplardan sakıncalı kısımları silip kalanını size olduğu gibi bildirmek: bu durumda, ihtiyaç listesinin size ulaşmasını engellemeye hakkı yok. Hiçbir ihtiyaç listesinde, Rougement tam bir a... ; Başkan; le Sartine, Madrid Engizisyonu'nda^[39] düşük rütbeli bir subayın^[40] oğlu; le Boucher, kundura boyacısı; l'Albaret, bir oğ^[41].... , demedim. Hayır, ihtiyaçlarımı sıraladığım listelere hiç böyle şeyler yazmıyorum! Bunları sadece mektuplarımda yazıyorum. O halde sansürlenmesi gereken sadece mektuplarım, ihtiyaç listeleri değiştirilmeden olduğu gibi size iletilmeli.

İhtiyaçlarımı temin ederken, sadaka veriyormuş gibi davranıyorlar, ekli pusuladaki parayı hemen ödemenizi rica ediyorum; borçlar kapatılmadan hep aynı şeyi yapıyorlar.

Hala beklediğim komedileri de göndermenizi rica ediyorum, özellikle *Tutarsız*^[42] ve Petrarca'nın *Opera'sını*.^[43] Tüm bu eserlerin basıldığından emin olduğumu saygılarımla arz ederim. Hatta öylesine gerçekler ki, bu baskının kışınıza yapılmasını istemezsiniz.

17 Şubat 1779

Sevgili dostum, sana her zamanki açık sözlülüğümle, senin için gönderdiğim mektuplarımdan sana ulaşmayan olup olmadığını anlamak için, sadece onları saymanın yeterli olduğunu söylüyorum.

Sana yazamayacak durumda değilim; bir gün böyle bir duruma düşersem, senin bana karşı beslediğin duyguları bildiğimden ve ne denli endişeleneceğini tahmin ettiğimden, sana hiçbir şey hissettirmemenin yolunu kesinlikle bulurum, merak etme. Ama rica ediyorum, *"Eğer bana yazamayacak olursan, başka birine yazdır"* demekle bana ne anlatmak istediğini izah et. Herhalde burada emrimde yardımcılarım var sanıyorsun: ama ne yazık ki, böylesi bir lüksün o kadar uzağındayım ki, ancak temel ihtiyaçlarım karşılanabiliyor! Her zaman acelesi olan telaşlı bir adam, gün içinde dört defa yanıma uğruyor; ilki gün ağarırken, yanıma gelip *iyi uyuyup uyumadığımı* soruyor (ihtiyaçlarımla ne kadar yakından ilgileniliyor görüyorsun); diğer seferlerde ise yiyecek getiriyor. Bu dört ziyarette benimle geçirdiği toplam zaman tamı tamına yedi dakika; sonra kim kime dum duma; sıkıntıdan, kederden ölsen kimsenin ruhu duymaz. – Yalvarırım söyle, emrinde yardımcıları olan bir kişi bu hallere düşer mi? Ama belki de bu sorunlardan daha önceden^[44] sana hiç bahsetmediğimi söyleyeceksin... Doğru, anlatmadım, ama önceleri, şimdiye kıyasla benimle daha yakından ilgileniliyordu; eskiden daha sık yürüyüşlere çıkıyordum; yemek yerken yanımda mutlaka biri bekliyordu; sobası olan daha iyi bir hücrede kalıyordum... Şimdiyse yemek yerken yanımda kimse olmuyor; daha az yürüyüş yapıyorum; kalenin burcundaki en rutubetli hücrede kalıyorum (başım burada kalmaktan ağrıyor). Bunlar da yetmezmiş gibi, odada ateş de yakamıyorum; gördüğün gibi kış boyunca hiç soba yanmadı, bundan sonra da yanmayacağından eminim. İşte dostum, ne haldeyim. Ama artık kimsenin bana ihtiyacı yok: devam görüldü. Geberirsem ne devlet; bir mikroptan kurtulacaklar... Ve kimsenin buna üzülmeceğine de eminim. Böyle bir haldeyken, sen olsan, ısrarla buradan çıkmayı, hadi bilemedin hiç olmazsa ne zaman çıkacağını bilmeyi istemez miydin? İnsanın aklını kurcalayan, içini kemiren tek düşüncenin bu olması normal değil mi? Yoksa beni burada tutanlar ve istediğim tek teselliye yerine getirmeyenler kadar, kendime düşmanca davranmış olurum... Bilmediğini söylüyorsun! Bilmiyorsan o yazdıkların ne? Tanrı aşkına, aynı yalanı tekrar edip durma! Yine aynı şeyi söyleme, bunu duyunca çileden çıkıyorum. 14 Haziran 1778 günü yargılanacağımı, 17 Temmuz 1777'den beri bildiğinizi size kanıtlarla göstereceğim. Tutukluluğumun bu ilk kısmını öğrendiğinize göre, ikinci kısmını bilmediğinizi bana nasıl ispatlayacaksınız? Neler söylüyorum ben?.. Ne yazık! Aslında bana söylemiyor değilsin ki, aksine bana bunun on altı ay olduğunu kesin ve etkili bir dille yirmi iki numaralı mektubunuzda söylemiştiniz. Üç numaralı mektubunuzun sonunda yazanlara göre, bu tarihin 22 Şubat Cumartesi olduğu kesin değil mi?^[45] 22 Şubat 1780'de buradan çıkamayacağımı düşünmek, boşa kuruntu yapmak olur. Aradan çok az bir vakit geçmişti ki, her zamanki malum iyiliğinizden, ikna olmadığım korkusuyla, bana üç tane boş kâğıt^[46] gönderdiniz; böylece beni burada üç yıl kalacağıma inandırdınız. Bugün hala bu imalarınız sürüyor; bu konuşmaların üstünden tam iki yıl geçti, geriye bir yıl kaldı; ısrarla bana bir tane daha boş kâğıt imzalatmak istiyorsunuz! Asla umutlanmamı istemiyorsunuz değil mi? Hayır, hayır, hayır, zaten burada berbat bir yıl daha geçireceğimden en ufak şüphem yok. Bundan artık uzun uzadıya bahsetmenize gerek yok; sizi anlıyorum, hem de çok iyi anlıyorum; kötü anıları tekrar hatırlatmayın. Alçakça bulduğum ve buna sebep olanları asla affetmeyeceğim şey, konunun takip edilmesi gerekirken ört bas edilmeye çalışılması. En başından beri üstüne basa basa bana söylediğiniz bu üç yıl, ben sorunca, neden bana *"Amma yaptın! Üç yıl mümkün değil! En fazla birkaç ay..."* deniyor?

İşte bunu söylemek alçaklık, işte bu dayanılmaz, işte tüm bunlar benim acıma, felaketime sebep. Kurduğum hayaller imkânsız değildi; beni asla gerçekleşmeyecek bir umudun peşinden sürükleyip, dert sahibi yapıp, bedbahtlığa salacaklarına, hayallerimle baş başa bıraksalar çok daha insani olmaz mıydı? Tekrar söylüyorum, bana karşı yapılan bu iğrenç davranışlar, insanlıktan ve sağduyudan nasibini almamış, kaplan ve aslanlardakine benzer aptalca bir yırtıcılığın izlerini taşıyor. Şimdi, bir yıl daha burada kalacağım fikrine her zamankinden daha yakınım, zaten mektupların -hep aynı nakaratla- bu gerçeğin en büyük tanıkları. Sizden bir düzine reçel istediğimde, beni küstahça, aşağılayarak: *"On iki kavanoz reçel! Of, Tanrım! Ne yapacaksınız bu kadar reçeli? Şüphesiz parti vereceksiniz. Neyse, her halükarda, yenmeseler de zararı yok"*. İşte iki kelimeyle cellâtlarımın eseri; beni sırtımdan vuranlara başka ne ad verilir ki? Bana *üç yıl* dediğinizden beri, kendimi buna hazırlamışken, neden sonra bu hayali yıkmaya çalıştınız? Gerçek olmadığı halde, neden beni daha önce buradan çıkacağıma inandırmaya çalışıyorsunuz? Kısacası neden bana her an bir ümit verip, hemen sonrasında da o ümidi çekip alıyorsunuz? Şikâyetçi olduğum işte bu alçakça oyun; bu oyuna alet olup, başkalarının intikamını almada maşa olanlar, onursuz, kötü hatta barbar bir oyun oynuyorlar. Ben bu insanlara ne yaptım? Birine hiçbir şey yapmadım, hatta hayatımda hiç görmedim bile; diğerine ise daima dürüst, nazik davrandım... Artık her şey açıkça ortada; es kaza hayalim gerçekleşecek olursa, gelecek yıl yeniden kılıçlarını kuşanabilirler; alışık oldukları iğrenç yalanlarıyla yine hakkımda en kötü şeyleri söyleyecekler, yazacaklar. Buradan 22 Şubat 1780'den bir dakika bile önce çıkamayacağıma eminim. – Bir daha bu konudan bahsetmeyelim.

Yine mektubunuzdaki bir cümle, beni daha kötü bir kaderin beklediği sonucunu çıkartmama sebep oldu. *"Ne zaman serbest kalacağın konusundaki tahminlerimin yanlış olduğunu ispatlayan hiçbir şey yok."* Ama bugüne kadar bana bildirdiğiniz tarih hep 22 Şubat 1780 oldu. Mektuplarınızda asla başka bir tarih görmedim, hissetmedim. Bununla birlikte, bir sonraki cümleinizde: *"La Coste kalesinde neden sana öyle söylediğimi soracaksın. Sana beni kandırdıklarını söyleyebilirim."*, diyorsunuz. Ama La Coste kalesindeyken, yargılamadan sonra üç yıl hapis yatacağımı, ya da bir yıl hapis ve sürgün cezası alacağımı söylemiştiniz. Şimdi bunu bana söylemiş olmaktan üzüntü duyduğunuzu söylüyorsunuz. Bu çok daha kötü, çünkü birine pembe bir yalan söylüyorsanız bunda üzülecek bir şey yok; o kişiye hoş bir sürpriz hazırlıyorsunuz; onu bu anlamda kandırdığınız için özür dileme mecburiyetiniz yok... Ama tüm bunlar yaşandı. Durum daha kötüyse, demek ki ben hesapların hala çok uzağındayım ve 22 Şubat 1780'de buradan çıkamayacağım! Bu cümleyi mutlaka bana açıklamanız lazım, çünkü bu merhametsiz satırlar bana endişe ve acıdan kıvrandırıyor.

Beni burada kor ateşler içinde bırakmaktan zevk alan bu rezil vicdansızlara, iğrenç alçaklara, özgürlüğüme kavuşacağım zamanı benden gizleyerek, ne kazanmayı umduklarını ara sıra sorduğun oldu mu? Binlerce kere aynı şeyi hem yazdım hem söyledim, kazanacaklarına kaybediyorlar; bana iyilik yerine en büyük kötülüğü yapıyorlar. Olayların peşinden sürüklenecek yapıda biri değilim; böyle davranarak, zihnimi kullanma imkânımı ve isteğimi yok ediyorlar. Çıkar yol bulamazsam, içinde bulunduğum durumdan nasıl yararlanabilirim? Berbat geçen bu iki yılın sonunda, buraya ilk geldiğim halime kıyasla, şu an kendimi bin kat daha kötü hissediyorum. Burada mizacım değişti, hırçın, geçimsiz oldum; eskisinden daha çabuk parlıyorum, daha dik kafalıyım. Tek kelimeyle buradan çıkınca gidip bir ormanda yaşamam lazım, çünkü içinde bulunduğum ruh halinin insanlarla bir arada yaşamama olanak tanınması imkânsız! –Ah! Yüce Tanrım, bunu yapabilsem ne iyi olur demek bana neye malolur acaba? Ne yazık, sayın eczacılar, içirdiğiniz ilaçların gerçekten olumlu etkisi varsa, üçte ikisini kullandığım halde, neden hala bir fayda göremedim? Ama inanın bu ilaçların deli etmenin dışında başka etkileri de var; siz doktor değilsiniz, şifa değil zehir saçıyorsunuz, vicdansızsınız desek belki daha doğru olur. Sırf intikam almak için, sırf açgözlülüğünüzü, küçük basit şahsi hesaplarınızı

tatmin etmek için, bir masumu hapiste tutmanın ne demek olduğunu anlamanız için, size çark işkencesi yapmak gerekir. Bu acılarım bir gün gelip dinecek mi? O günü görsem bin kere ölmeye razıyım! – *Diğerleri oyuna kurban gitmişler...* , yazmışsın. Bunlar hayvan, bunlar aptal. Eğer konuşsalar, tüm bu kötülükleri, kurbanı oldukları tüm alçaklıkları, gün yüzüne çıkartsalar, kral gerekeni yapardı; o her zaman adil davranır, böyle bir haksızlığa pirim vermezdi. Bu alçakların cezasız kalmasının tek sebebi, kesinlikle bu oyuna geldiğini söylediklerinizin suskun kalışı. Ama ben her şeyi açığa çıkaracağım, yetkililerin gözünü açacağım, gerekirse kralın ayaklarına kapanıp, bana haksız yere bu çileyi çektirenlerin hepsinden hesap sormasını isteyeceğim.

Of! Farklı zamanlarda yolladığınız mektuplardaki tarihleri karşılaştırarak hesap yapmamam gerektiğini söylemenize gerek yok! Sana namusum üzerine yemin ederim ki artık hesap yapmaktan vazgeçtim. Hesap yaptıkça işin içinden çıkamaz oldum; delireceğimi sandım; bunu bana bir daha ancak kızgın kerpetenle işkence ederek yaptırabilirler. Yirmi iki numaralı mektubumla göndermenizi istediğim ihtiyaçlarımı hala yok sayıyorsunuz... Size sorduğum sorunun cevabı çok basitti, ama cevap vermediniz; bir daha bu konudan bahsetmeyelim. Ama bu arsızlığınızı asla unutmayacağımı aklınıza iyice sokun... Eğer hafızanız kuvvetliyse, tabiatımı değiştirmeye yönelik yapılan tüm bu hırpalamaların^[47] başarılı olup olmadığını anlarsınız. La Coste kalesindeyken, kepazeliklerin yaşandığı sıradaki benle, beni rahat bıraktıkları zamanki ben arasındaki fark... Bu yaşananlardan hareketle buradaki olayların bende nasıl bir etki yarattığını anlayın. Bu konuda sizin söyleyeceklerinize ekleyeceğim bir şey yok. Eğer Bayan Rousset haberi olmadığını söylemeyecekse, hiç konuşmasın; son sözüm budur; beni anlaması lazım. Eğer aksini söylerse, ne yazık; çağımızda dostluğun ne anlama geldiğini göstermiş olur.

Bayan Evry kimle evlendi öğrenebilir miyim? Bayan Launay^[48] hiç evlenmez diyordun, ama *düğününe asla gitmeyeceğim*, yazmışsın. Yapılacak düğüne gitmemeye hazırlandığına göre demek ki evleniyor, öyle mi? Sonuç olarak Marais bana, senin iddia ettiğin kadar çok yalan söylememiş. Ama buradan altı ayda çıkacağım konusunda yalan söylemişti mesela. İşte onu hangi nedenle rezil bir alçak olarak görüyorum anla; söylediğinin doğru olmadığını bile bile bana bu kadar kısa bir süreden bahsetmesi yakışıksız; bu yaptığı, birinin umutlarını boşa çıkararak, ona en korkunç hayal kırıklığını yaşatmak. – Gönderdiğin boş kâğıtla ilgili cevap vermiyorum, bunu bir mesaj olarak alıyorum. Görevini tamamladı; artık ondan bahsetmeyelim. Provence'dan gelen parayı aldınız mı? Paraya ihtiyacınız varsa, onu isteyin; ama bana imzalatacak bir şey getirmeyin.

Buradaki tek avantajım Petrarca. Onu zevkle, hiçbir şeyle mukayese edilemeyecek bir açıklıkla okuyorum. Tıpkı Bayan Sévigné'nin kızından gelen mektupları okuduğu gibi: *onları bir çırpıda okuyup bitirmekten korkarak, yavaş yavaş okuyorum*. Bu eser ne kadar güzel yazılmış! ... Laure^[49] başımı döndürüyor; kendimi onun çocuğu gibi hissediyorum; gündüzleri okuyor, geceleri ise hayal kuruyorum. Dün gece, diğerleri eğlenirken gördüğüm rüyayı sana anlatayım.

Neredeyse gece yarısı olmuştu. Elimde Petrarca'nın *Anılar* kitabıyla içim geçmiş. Birden karşıma çıktı... Onu görüyordum! Ölüm, güzelliğindeki göz alıcılığı hiç bozmamış, gözleri Petrarca'nın söylediği kadar ıslıl ıslıl parlıyordu. Tüm vücudunu saran siyah tülde çıkan güzel sarı saçları uçuşuyordu. Sanki aşk, onu daha da güzel kılmak istercesine, gözlerimin önündeki yas kokan halini yumuşatmak istiyordu. "Neden inliyorsun?" diye sordu. Gel sen de bana katıl. Yaşadığım sonsuz evrende ne kötülük, ne keder, ne de endişe var. Peşime takılmaktan korkma, haydi biraz cesaret." Bu sözleri duyunca ayaklarına kapandım, ona: "Oh! Annem! ..." , dedim.

Hıçkırıklarım sesimi bastırıyordu. Bana uzattığı eli gözyaşlarıyla ıslandı; o da ağlıyordu. "Ben, şu an senin nefret ettiğin bu dünyada yaşarken, bakışlarımı geleceğe doğru çevirmekten hoşlanıyordum: o zaman nesiller sonrasını görebildiğimden seni de görmüştüm, ama o zamanlar bu

kadar mutsuz değildin", diye ekledi. O an umutsuzluğumun etkisiyle, ona sarılıp, onu gözyaşlarımla ıslatmak için boynuna atıldım, ama hayal kayboldu. Geriye sadece acılarım kaldı.

O voi che travagliate, ecco il cammino

Venite a me se'l paso altri non Serra. [\[50\]](#)

PETRARCA, sonnet. LIX.

İyi akşamlar, sevgili dostum, seni seviyorum, tüm kalbimle kucaklıyorum. Bana biraz daha çok acımanı rica ediyorum, gerçekten düşündüğünden daha fazla mutsuzum. Çektiğim işkenceleri bir düşün; ruhum hayal gücümün karanlığıyla besleniyor. Bu arada beni aldatan insanları da kucaklıyorum, çünkü onlardan değil sadece yaptıkları hatalardan nefret ediyorum.

Geçen korkunç iki yıl hapsin sonunda, günlerden 17 Şubat.

22 Şubat, Pazartesi 1779

Evet, işte yıl dönümümüzü^[51] geldik. Bugün bana iyi yıllar dileyebilirsiniz: zaten bu sabah hediyelerimi de göndermişsiniz. Bu ne kararlı bir kötülük, sizden ne istesem iki katını gönderiyorsunuz, hiçbir şeyin sizi değiştirmesi mümkün değil. Bana otuz yapraklı^[52] defter göndermenizi rica ediyorum. Hatta daha da anlaşılır olmak için, *lütfen, daha kalın olmasın* yazıyorum. Ama aldığım defter iki yüz-üç yüz sayfalı! Demek ki burada gelecek yılın 22 Şubat'ından daha sonra da kalacağım; çünkü istediğim defter bu zamana kadar olan ihtiyacımı görecekti. Siz bana ihtiyacımın üç katı, dört katı daha fazlasını gönderip, *bu defteri dolduracak zamanın olacak* yazmışsınız. Ne aşağılık ne yakışksız konuşma bu böyle? Bana ne kadar acı verdiğini bile bile yine de yapıyorsunuz. Bu ne zalim bir arsızlık! Böyle davranarak, beni çileden çıkartmaktan başka ne umuyorsunuz, ne bekliyorsunuz? Buradan ne zaman çıkacağımı söylememekte yeminli olduğunuz gibi, her konuda benim canımı sıkmaya da mı yemin ettiniz? Eğer öyleyse, size tek söyleyebileceğim, bu yemin gerçekten onursuz ve size bu yemini ettiren Ostrogotlara ne çok yakışıyor. Bu berbat defteri neden size geri postalamadığımı bilmiyorum, çok adi kâğıttan yapılmış, tek kelimeyle iğrenç. Yine de bir ihtiyacımı daha gidermiş oldunuz, size müteşekkirim! Tıpkı alkol^[53] meselesinde olduğu gibi!

Bu iğrenç yerde daha uzun süre kalacaksam, neden her lafınızda, buradan çıkışımın yakın olduğunu söyleyerek beni sevindiriyordunuz? Daha önce de söylediğim gibi, buradan çıkacağımı umduğum zaman geldiğinde daha çıkamamış olursam, bu yaptıklarınızla bana en büyük kötülüğü yapmış olacaksınız. Tanrı aşkına sözlerinizde tutarlı olun, bunu sizden çok rica ediyorum; daha burada kalacağımı her hareketinizle tekrar tekrar ispatlarken, mektuplarınızda yaptığınız gibi, yakın zamanda çıkacakmışım gibi şeyler yazmayın. Bugünkü mektubunuzdaki gibi, her bir mektubunuzda ne çok çelişki var! *Haziranda çıkacağın düşüncesi olmayacak şey değil* yazdıktan sonra *Gelip seni görmemi ister misin?* , diye soruyorsunuz. Eğer haziranda ^[54] çıkacağım düşüncesi bir hayal değilse, şu aralar, beni ziyaret etmek için izin istemek yerine, buradan çıkarken taşınacak sandıklarla, posta arabalarıyla ilgileniyor olmanız gerekmez miydi? İşte yine geçen seneki kahrolası laflara döndük: *Seni ziyaret etmek istiyorum, ama şöyle dediler, böyle dediler.* Aman Tanrım! Bu çekilmez muhabbetten nasıl yorgunum! Ne zaman bitecek Tanrım! Ne zaman bitecek? Mademki size cevap vermem lazım, o zaman size yine aynı şeyi söyleyeceğim. Burada gerçekten daha çok kalacaksam, elbette beni ziyarete gelmek için izin almaya çalışın, bazı güçlükler olacaktır ama bana gelişiniz beni kesinlikle avutacak. Ama eğer burada uzun süre kalmayacaksam, gelmenize gerek yok; çünkü sizi burada görmenin keyfi, sonsuz bir acıyla karışabilir. Şu an ne demek istediğimi anlayabiliyor musunuz? Beni yine bu konuda da arkamdan vuracak mısınız? Hala bu boş laflara kanacağıma inanıyor musunuz? En baştan beceriksiz davrandınız. Bunları en başta açıkça söylemeyip, alıştırma alıştırma söyleyecektiniz; o zaman belki aldanırdım. Buraya geldikten üç-dört ay sonra yazdığınız mektupları tekrar okuduğumda, daha o zamanlardan aynı şeyleri yazmış olduğunuzu fark ettim: *Dostum, tez zamanda buradan çıkacaksın, tez zamanda özgürlüğüne kavuşacaksın; Agathe ile birlikte seni şaşırtacak bir elbise hazırlıyoruz, vs...* Tüm bunları fark ettikten sonra, yeni oyunlarınızla ilgili ne düşüneceğimi sanıyorsunuz? Bunlardan bana ne: *Beni aptal sanıyor olmalılar!* , diye aklımdan geçiriyorum. Tek kelimeyle, bu masalları, bu zırvaları uydurma zahmetine girmeyin; benim aklımda burada geçireceğim üç yılı geride bırakmaktan başka bir düşünce yok. Baştan beri bunu o kadar çok tekrar ettiniz ki, hep bunun tatlı hayalini kurar oldum. Benimle oynamanıza gerek yok, bu konuda söyleyeceğiniz hiçbir söze inanmıyorum. Üç yıl dolmadan, *Namusum üzerine yemin*

ederim ki yarın buradan çıkıyorsun, deseniz bile size asla inanmam. Yani tüm bu yalanları, tüm bu etkileyici lafları, tadında bırakın; artık bunlara karnım tok. Yaptığınız her şeyde, amacınızın sadece beni kalbimden hançerlemek olduğunu çok iyi biliyorum. Felaketimin hemen ertesi günü bana karşı takındığınız o utanç verici tavrın aynısını Bayan Rousset'nin gelişiyile birlikte, ona karşı da devam ettirdiniz; Yüce Tanrı, bana yardım etmek için yeryüzüne inse, eminim ona da aynı şekilde davranırdınız. Tüm bu olanlar karşısında söyleyebileceğim tek şey, üzerinizde yarattıkları etkinin ne denli güçlü olduğu. Eskiden edep, temiz kalplilik, açık yüreklilik gibi erdemlerin karakterini belirlediği iki kadın, artık yalanlara, aldatmacalara, ayak oyunlarına, korkuya yenik düşüyorsa, kötülüklerin cazibesi, erdemleri gölgede bırakacak kadar güçlü olmalı. İyileri yoldan çıkaran arabozucuların, *ne pahasına olursa olsun*, bu yakışıksız davranışlarının intikamını alacağım; yoldan çıkanlara gelince de, onları yok sayarak cezalandıracağım. Bayanlar, baylar, bana iyilikle davrandığınızda, bende uyandırdığınız güzel hisleri düşünün; şu an olduğum gibi beni huzursuz edeceğinize, ki bunun hiçbir işe yaramadığını defalarca gördük, bu onursuz arsızlığınızdan vazgeçip bende iyi ve sağlam düşünceler uyandırabilirsiniz. Ama sizler kaba-saba hayvanlarsınız, tıpkı eşekler gibi, sadece kendi değirmeninizin yolunu biliyorsunuz. Size biraz daha sağduyu kazandırmak ve iyiliğe ulaşmanızı sağlamak için, eşeklere verilen cezalardan uygulamak lazım. Bu adetten vazgeçmeniz lazım, herkes böyle davranamaz. Daha önce de söylediğim gibi, kısaca, Doktor Crispin^[55] gibi her hastalığa aynı ilacı vermek olmaz; vermeye kalktınız diyelim, o zaman da nasıl ki doktorun sebep olduğu aptallıklara gülüyoruz, sizin saçmalıklarınızla alay ettiğimde de, bunu kaldırabilmeniz lazım. Âmin.

22 Mart 1779

Sevgili dostum, dün akşam Bayan Rousset'ye veda etmek için uzun bir mektup yazdım... Çünkü söylediğine göre gidiyormuş. ^[56] Gidişini gizli tutmak için, yazdığı mektubu (senin iddiana göre) senin okumanı istememiş. Oysa ne kadar yanıldığını anla artık. Bayan Rousset ve benim için bu gülünç planlarından vazgeçmen konusunda senin ölçülülüğüne ve dostluğuna güveniyorum. Zaten sayesinde tutukluğumun ne kadar uzun süreceğini anlamış oldum, çünkü eğer bu mesele birkaç ayda hallolacak gibi olsaydı, beni bekleyeceğine dair verdiği sözü mutlaka tutardı. Burada kalacağım sürenin uzunluğunu ima etmek için, sanırım bu mesajdan daha iyisi verilemezdi. Eğer bu bir şaka değilse, - ben hala şaka olduğunu umut ediyorum - ve gerçekten gidiyorsa, her halükarda çok büyük bir umutsuzluğa düşeceğim, elbette onu kaybettiğime çok üzüleceğim ve acılarım asla son bulmayacak. Bana bu konu hakkında bilgi vermeni rica ediyorum; gideceği vakte kadar, hem onu düşünmemeye çalışıyor, hem de üzüntümü erteliyorum. İlk mektubunda vereceğin haberleri bekliyorum; beklerken de, bana yazdıklarına satır satır, kendi tarzımla, cevap vereceğim.

Seni biraz şişmanlamış bulmalarına ve benim önerilerimin işe yaramış olmasına çok memnun oldum; bu diyet çok özel, dışarı çıkar çıkmaz benim de aynısını yapacağımdan emin olabilirsiniz.

Bay Le Noir, daha fazla havalandırmaya çıkmama hiç izin vermiyor. Mektuptaki şu satırı sildirmek gereksizdi: *İçeride sıkı gözetim altında tutulduğunu duyduğunda şaşırmış göründü.* Bay Le Noir benim ne halde olduğumu çok iyi biliyor; asla kendi başına karar alamayan hapishane müdürü, amirinden böyle bir emir almamış olsa, neden beni orada kapalı tutsun. Yani, eğer Bay Le Noir, bunları duyunca şaşırmış gibi yaptıysa, gerçekten sana tiyatro yapmış. Onu artık, daha önceleri yapmadığım kadar yakından izliyorum; daha önce iki-üç defa sana detaylardan bahsetmiştim. Buradan hazıranda çıkabileceğim olasılığı beni şaşırttı doğrusu, ama eğer bu ihtimal gerçekleşmeyecek kadar zayıfsa ve Bay Le Noir size durumumu dikkate alacağına ve bana daha iyi bir ortam sağlayacağına dair söz verdiyse, bunu bana hemen söyleyin ki, burada kalacağım sürede ihtiyacım olacak eşyaları istemen için gerekli dilekçeyi hazırlayayım. Bunun sonuçlanmasını beklerken, daha önce hiç olmadığı kadar istediğim şu üçüncü havalandırmaya çıkma hakkına sahip olma zamanı geldi, mutlaka bunu iste: yalnız öğleden sonra verilmesi için gayret et, bu gezintiler ancak o saatlerde ağrılarımı iyi geliyor. Eğer haziran tahminin doğruysa, havalandırmadan başka bir şey istemeye gerek yok. Ama eğer doğru değilse - muhtemelen doğru değil -, samimi olarak yaz mevsimini, kışı geçirdiğim kadar kötü geçirmek istemiyorum. Bu konuyla ilgili cevabını bekliyorum. Mektubunda işlerden uzun uzadıya bahsetmene gerek yok, yaptığın önemli şeyleri yazarsın; bunların hiç birine tek kelime bile cevap yazmayacağım. Verdiğim sözü gösteren belgeyi almış olmalısın, sözümünden geri dönmeyeceğim.

Paulet'nin ^[57] dizeleriyle ilgili asla yanılmam; mektubun ve dizelerin Paris'ten, Azize ^[58] Rousset veya vekilleri tarafından yollandığı konusunda ısrarlıyım. Gothon'a yazdığınız mektuplarda, ikinizi de gülmekten öldüren Bay Ives'in (Bontoux ismi gibi uydurulmuş bir isim daha) köylü aklıyla, sonu gelmeyen boş laflar ettiğini söylüyorsunuz. İşte tam bu noktada sizinle aynı fikirde değilim, çünkü Paulet'nin mektubu hiç komik değil, cümlelerin sonu hiç gelmiyor gibi de değil. Mısraları ve mektubu çok iyi yazılmış, anlaşılması kolay ve hoş bir tarzda yazılmış, tek kelimeyle sevgiliye yazılmış bir eser gibi. Aslında daha da iyi yazar ama ben anlamayayım diye tarzını biraz değiştirmiş olmalı. İşte aslında bu da bana gönderilen bir işaret ama anlamaya çalışma zahmetine girmeyeceğim. Hediye olarak bana takvim vermesi örneğinde olduğu gibi, yalnızca bariz ve önemli mesajlar veren işaretlere dikkat ediyorum... Küçük hediyeler ama burada umduğumdan *daha uzun süre* ^[59] kalacağıma işaret

ediyorlar. Sonra, tuzla buz olan kırık küçük ayna,^[60] şüphesiz, bu seneyi iyi geçirmeyeceğimin habercisi; kırık aynadan çok uğursuzluk getiren bir şey yoktur. Anlaşılabilir işaretler dediğimde işte böyle şeyleri kastediyorum. Of! Bu tarzda anlatılanları anlıyorum... Ama diğerleri için sadece üzmekle kalmıyorum, Bayan Rousset'nin mektubunda dediği gibi, *okuyamıyorum* bile. Mektubunu nasıl okumam gerektiğini, benim adıma ona sorar mısın? Kâğıdı ters mi yoksa altüst mü çevirmem lazım? Hiç olmazsa bana bunu söylesin de nasıl okuyacağımı öğreneyim! Böyle yaparak, sizin hep yaptığınız gibi, mektuplarında sıkça tekrarladığı, *işaretlerin, noktaların, virgüllerin, satırların, vs...* ne anlama geldiğini anlamadığımı mı söylemek istiyor? Eğer anlatmak istediği buysa, okumayı bilmiyor olduğumu söylemekte haklı; ama bana bu şekilde isterse yüz yıl boyunca yazsın, hiçbir zaman mektuplarını daha çok anlamış olmayacağım çünkü bunun için çaba harcayamam. Ben gerçeğin ne olduğunu tek bir kere sorduğum halde, o bana iki kere cevap verdiği için hatalı olduğunu yazmış... Yine benim adıma, dün onun mektubundan alıntı yaptığım iki cümleden hangisinin gerçeği yansıttığını sormanı rica ediyorum; çünkü cümlelerden biri beyaz derken diğeri siyahı anlatıyor. Eğer gerçeğin ne olduğunu bilirim, kendimi buna hazırlar ve sizi bir daha bu konu hakkında rahatsız etmem... *Gerçek! Gerçeği* söylemesini ne çok istiyorum. Peşinden koştuğum gerçeği o biliyor mu acaba? Aradığım cevap ne kadar kısa, ne kadar kolay; konuyla alakasız hep aynı şeyleri döndürüp dolaştırmak bir işe yaramıyor. Beklediğim tek satırlık cevap şu: ay – yıl – sabah ya da akşam, saat – tarihinde buradan çıkacaksınız. Gördüğün gibi, istediğim cevap bu denli kısa; bunu bana söylemek için bu kadar kaçamak lafa gerek yoktu. Hele otuz kadar beyaz mektup^[61] yazmak hiç lüzumsuzdu, *hatta, vs...* Görünmez mürekkeple yazılmış mektuplarınızı içeri soktuğunuz gibi, bir parça kağıtla da bu işi aynı şekilde kolayca hallederdiniz. Ama bunu yapamayacağınızı söylüyorsunuz, değil mi? ... Yalan, kuyruklu yalan... Yapmak istemediğinizi açıkça söyleyince, bu davranışınızı asla unutmayacağımı aklınıza yazın.

Demek Gothon'dan *bana her ay yazmasını* istediniz...

Gerçekten, hayal etmesi güzel... *Her ay...* Öyleyse buradayken elime yüz tane mektup geçecek desenize! ... *Her ay*, kulağa ne hoş geliyor. Bunu sizden istediğim için yaptınız ama ne zamanlama! Şimdi bu *her ay* lafı Gothon'un gözüne çarpacak, daha uzun süre burada kalacağımı anlayacak; size ona yol vermeyelim, her an eve dönecekmişiz gibi bizi beklesin, evi temiz tutsun demiştim; ama şimdi o böyle düşünmeyecek. Bu iki konuyu halledin.

Bir diğer hoşluk ise, elimdeki atletlerin,^[62] burada kaldığım müddetçe yeteceğini *umduğunuz* için artık başka atlet göndermeyecek olmanız. Oysa size 1780 Mayısı dâhil, yetecek kadar atletim olduğunu söylemişim. Demek bu tarihten sonra ihtiyacım olmayacağını *umuyorsunuz*. İşte hoş olan bu. Oysa ben yazın atlet giymiyorum. Sonuç olarak yirmi bir ay boyunca bunlara ihtiyacım olacak. Ve bu tarihte artık bu atletlere ihtiyacım kalmayacağını UMUYORSUNUZ. Lütfettiniz hanımefendi, gerçekten sağ olun! Burada geçirdiğim zamanı tekrar gözümde canlandırdığımda, bana karşı olan görevlerinizi başarıyla yerine getirdiğinizi, bana teselli olduğunuzu söyleyebilirim. Olaylara aynı şekilde bakmadığınızı, benim hep boşu boşuna korktuğumu, olayların hep kötü tarafını gördüğümü söyleyeceğinizi biliyorum. Hanımefendi, iki yıldır bana hep aynı süslü cümleleri söylüyorsunuz, ama boş yere korkmadığımı, kötümser olmakta haksız olmadığımı siz de kabul edeceksiniz. Uzun süreden beri burada işkence çektiğime göre, bundan sonra böyle olmayacağını kim bana garanti edebilir? Şu an, başlangıca göre farklı olan bir şey var mı? En ufak bir fark yok; ıstırapla geçen iki yılın sonunda, aldığım mektuplarda yazılanlarla, gördüğüm muameleyle, ilk aylarda olmadığı kadar unutulmuş bir durumda olmam gerçekten çok tuhaf, belki de başka örneği olmayan bir durum... Bana karşı böyle bir işkenceyi hayata geçirenlerden bunun hesabını sormayacağımı mı sanıyorsunuz? Onlardan intikamımı alamazsam, öleyim daha iyi... Diğerlerinin felaketi için cehennemin kustuğu bu alçak canavarlara, bu

iğrenç hayvanlara, onların oynacağı olmadığını göstereceğim; bir süreliğine bu bahtsızlığı yaşamış olsam da, kim olurlarsa olsunlar, onlar da bir gün benim elimde oyuncak olabilirler.

Elinizdeki misket şaraplarını kendiniz için saklayın. Chauvin fazla getirdiyse isteyecektim ama mademki az var, ben istemiyorum; sakın dışarıdan alıp getirmeyin, çünkü onları içemiyorum... sanki içlerine uyuşturucu bir şeyler katıyorlar; hiç istemiyorum, getirmeyin... Zaten hevesim de geçti... Korkutucu olduğu kadar eşi benzeri de olmayan bir durumdayım; daha önce hiç başıma gelmeyen şaşırtıcı şeyler yaşıyorum. İyi bir doktor bana bu durumu izah etse ne iyi olur. Gün içinde bir şeyi belki yirmi defa canım çekiyor, hem de eşi benzeri olmayan bir arzuyla; bir dakika sonra, daha canımın çektiği o şey elime geçmeden, onun için müthiş bir tiksinti duymaya başlıyorum. Senden getirmeni istediğim her şey için aynı durumu yaşadım; yolladıklarını elime alır almaz midem bulandı; bana bunu açıkla.

Ağzında gevelediğin bu sözler de neyin nesi? Doktor, ^[63] *senin kendisine hiç bahsetmediğin bir konu hakkında, nasıl olur da benimle alay edermiş? Ben, EĞER doktora bunu sen söylediyse, kızmadığına göre sakın biri olmalı* dedim. Konuyu şimdi anladın mı? Ben burada anlaşılmayacak bir şey göremiyorum; bu sebepten sakın bana ağzımdan çıkanı kulağımın duymadığını söyleme.

Doktorun kızının güzel olduğunu falan söylemedim, ama kızın esmer değil sarısın olduğunu söylemiştim. Sence bu kızın güzelliğinden bahsettiğim anlamına mı geliyor? Düşese ^[64] gelince, güzellikte sizin yanınıza yaklaşamaz; Benim Papa Sixte'e benzediğim kadar o da Martignan'a ^[65] benziyor. Martignan tam bir orospu, başıma gelenlerin büyük oranda sorumlusu o; Provence'a ilk zamanlar yaptığım yolculuklarda, onu yanımda götürmediğim için benden intikam alıyor. Hareketleri çok yapmacık, kısa boylu ve sıradan; oysa düşes çok hoş, çok zarif, *tanrıça Athena'yı* andırıyor. Israrla söylüyorum, Paris'te Bontoux adlı bir avukat yok. Siméon'dan ^[66] araştırmasını istemiştin; o da bana göstermek için Paris'teki bütün avukatların isim ve adreslerini içeren listeyi bastırıp getirmiş; listede bu isimde biri yok. Bir daha bana bu hayvandan bahsetmeyin. Bu isimle bana takdim edilen bu sevimsiz suratlı hayvanın ismi isterse Chivarucmarbarbarmarocsacrominecpanti olsun, benim için fark etmez ama inşallah Tanrı onu karşıma hiç çıkarmaz. *Ünlü Adamlar'ın* ^[67] dört cildini sabırsızlıkla bekliyorum; bu ilk dört cildi gönderirken, başka kaç tane daha cilt olduğunu da öğrenin. O küçük mumlar, Tanrı aşkına, o küçük mumlar! Bana göndermek istemediğin yegâne şey bu mumlar! Petrarca'yı tatilde belki de daha önce sana geri gönderirim. Baban hala sarayda mı? İnsanın yüz bin liralık geliri olunca, sabah saat beşte kalkıp, işleri takibe koşması gerekiyor değil mi? Şu an, ticaret odasının başkanı mı? Peki ya kardeşin, hangi dragon süvarisinin emrinde çalışıyor? Yavrucuğum, neden sizinkilere yemeğe gitmiyorsunuz?.. Bu hiç doğru değil! Hazreti Musa, *anne, babanıza saygılı olun, sık sık onlarla birlikte yemek yiyin*, der. Bayan Plissay nasıl? Bayan de Chamousset'ye durumumla ilgili bilgi ver. Onu daima sevdim ve saygı duydum, bana asla ihanet etmemiş olduğuna bahse girerim. Buradan çıkınca Laure'u ^[68] göreceğimi yazmışsın, çok memnun oldum... Mesela bu, henüz tiksinti duymadığım heveslerimden biri... Böyle iki-üç tane daha hevesim var, yeri ve zamanı gelince, Markiz hanım, onları da size bildiririm. Kuzucuklarımla ilgili, bana, kelimesi kelimesine, *çocuklar giderken seni iki yıl sonra görecekləri için mutlulardı*, yazmıştın. Bu onları iki yıl göremeyeceğim anlamına geliyor sanırım. Ama şimdi iyi ki bu değişti, onları görmeden ülkeden ayrılmak zorunda kalsaydım, bu benim için dayanılmaz bir acı olurdu. Deli oldum. Beni tek başıma sanki onlar yanımdaymış gibi konuşurken görseydin... Aklımı kaçırdığımı zannederdin. Rüyama girmedikleri tek bir gece yok. Yakında onlara mektup yazacağım. Düşes hakkında iyi haberler verirsen sevinirim.

Bayan Rousset'nin yaptığı bu portrenin ^[69] eşi benzeri yok. Eğitim almadan böyle bir şey yapıldığı

görölmüş şey değil... Elleri her işe yatkın, neye el atsa başarıyor... La Coste kalesinde yine ondan ellerini kullanarak bir şey yapmasını istemiştım ama yapmadı... Şimdi senin aklına edepsiz şeyler gelmiştir ama sandığın gibi değil, istediğim dünyanın en masum şeyiydi. Hatta öylesine masum ve onurlu ki, eğer isterse Meryem Ana'ya bile anlatabilirim. Öğrenmek isterseniz size de açıklayabilirim.. Bu arada ona, uğraşlarıyla, hiç tahmin etmediği kadar övündüğümü ve bu portreyi hayatım boyunca saklayacağımı söyle. Birini, onun portresini yapacak kadar severken uzaklara gidilmeyeceğini söyle. Çizdiği portre çok iyi olsa da, Van Loo'nun tablosundan çalışmasa bana daha çok benzetebilirdi, bence kendi içinde beni Van Loo'nun tuvalindekinden daha çekici gören bir yan var; bunu da ona söyle... Eğer giderse, bir daha onu ömrüm boyunca göremem. Gitmezse daima hep birlikte yaşarız. Sana gelince, tıbul pilicim, senidan,dan,dan öpüyorum...

Günlerden 22 Mart, burada geçireceğim hala on bir ayım var.

1779 Mart veya Nisan

İnsanın görmek istememesi mümkün mü^[70] ... , bu yalnızca devam bittiğinde doğacak fırsatların hepsini yok etmeye yarayacak. Hayır, beni yeniden tutuklayarak yaptıkları bu alçaklığı asla bağışlamayacağım.. Yapılan bu kötülük emsalsiz. Bir insanı, şerefini, namusunu, çocuklarını, tekrar hapishaneye dönmeme isteyenlerin doymazlığı, intikam hırsı ve para düşkünlüğü pahasına feda etmek -kurulan tuzaktan haberleri olduğu halde bunu benden gizlediler- en vahşi ırklarda bile görülmemiş bir nefretin işareti. Bir kez daha aynı tuzağa düştüğümde, öncekinden daha bedbaht oldum, kapana sıkıştım, daha çok eziyet gördüm, küstahça söylenen yalanları işittim.. Bu davranışlarla insanın tüyleri ürperiyor, soğukkanlılığı kayboluyor... İnsanları böyle yola getirebileceklerini düşünenlere, fazlasıyla yanıldıklarını söyle, çünkü böyle muamele gören kişiler daha da hırçınlaşıyor. Zalim adamlar, zalim kadınlar, zorbalar, zorbaların uşakları, onların rezil kaprislerinin gerçekleşmesine yardım eden iğrenç yordakçılar... Tek amacınız intikam almak, nüfuzuyla size destek olanların, parasıyla karnınızı doyuranların açgözlülüğünden alçakça yararlanıp saygınlık kazanmak... Sizleri neye benzetiyorum biliyor musunuz? Ellerininde sopalarla kafesteki aslanı kızdırmaya giden yaramaz çocuklara. Bu çocuklar, muzipliklerine eklenen endişeli bir ifadeyle, parmaklıkların arasından aslanı sinirlendirirler. Hayvan zincirlerini bir koparsa, hepiniz birbirinizi ezerek, yakalanma korkusuyla, aceleyle tabanları yağlarsınız. İşte dostlarım içinde bulunduğunuz durum bu: bu benzetmeyle ne kadar alçak olduğunuzu anlayabilirsiniz.

Oğlumun başarı haberlerini sonsuz bir memnuniyetle aldım. Onun bu başarıları, gözümdeki değerini nasıl arttırıyor anlıyor olmalısın... Başrahip ne derse desin, altı aylık bir öğrenci için bu çok iyi bir sonuç. Şövalyeyi ^[71] de onun kadar seviyorum. Biliyorsun onu eskiden daha çok severdim. Ama büyüğün başarılarını görmek onu benim nazarımda son derecede değerli kılıyor; söylediğin gibi, cesaretlendirmek için şövalyeye de yazacağım. Annene emekleri için teşekkür etmeni rica ederim, çocuğumuzun gösterdiği başarının sevincini onunla paylaşıyorum. Bu çocuğa daha geniş çaplı bir eğitim verilememesi ne acı... Eğer buradan çıkınca onu göremezsem, bu benim için ne büyük bir ıstırap olacak. La Jeunesse'e ^[72] temize çekmesi için verecek yeni bir şeyler yazamadım. Kitapsız ne yapmamı bekliyorsun? Üretmek için, insanın etrafının kitaplarla çevrili olması gerekir, aksi halde yazdıkları peri masallarından öteye geçemez; bu da benim tarzım değil. Babandan istediğim kitapla ilgili bilgi vermeni bekliyorum; bir de yüzyıldır istediğim ama hala göndermediğin mumlar var, elimdekiler bitti, sekiz gündür karanlıktayım.

Öpüyorum.

16 Mayıs 1779

Bu zırvalar da neyin nesi? İstediklerime cevaben yazdığınız satırları karalamışsınız. Bu bayağılıklardan hala bıkmadınız mı? Gerçekten çok sıkıcılar. Gerçek olan şu ki, şu ana kadar sizden istediklerimin hiç birini alamadım ve alacağım konusunda en ufak bir belirti de yok. Silinen satırlarınızda yazdığınız gibi eğer eski odam şu an doluysa bana başka bir oda versinler. Hangisi olursa olsun, benim için fark etmez. Odaya bayıldığımdan değil, zaten çok kötüydü ama hiç olmazsa orada dışarıyı görüyordum, temiz havayı soluyabiliyordum. Aynı kattaki tüm odaların özellikleri benzer olmalı, o katta çok sayıda boş oda olduğundan eminim. Size şu an bulunduğum odada, kış boyunca, ne çok eziyet çektiğimi defalarca yazdım: aşırı rutubetli ve pis olduğunu, gökyüzünü ancak ucundan görebildiğimi, kaçan olur korkusuyla tüm hava girişlerinin kapatıldığını söyledim. *Buradaki tek endişeleri birinin firar etmesi*. İşte bu sebeplerden odamın değiştirilmesini istiyorum, hem de büyük bir ısrarla istiyorum. Üst katlardaki odalardan biri olabilir, hangisinin olduğu fark etmez; yeter ki kışın içeride soba yakabileyim -şimdiki odamda bunu yapamıyorum-, dışarıyı görebileyim, içeri hava girsin; işte tüm isteğim bu. Haftada en fazla dört havalandırmaya izin verildiğini yazmışsınız. Hele bir haftada dört kereye izin versinler bakalım, çünkü şu an sadece üç kere çıkabiliyorum. Ama dört hak verildiğini varsaysak bile, yine de ağrılarım bitmeyecek; sağlığım için gerekli temiz havayı soluyabilmek için, günde en az bir saat dolaşmak istiyorum. İşte peş peşe geçen on beş gün boyunca – büyük bir zevkle saydım-, gecede ancak yarım saat uyuyabildim, hastalanmam yakındır. Tek arzum geberip gitmek. O vakit geldiğinde, elveda. Arpa şerbeti içmek istedim ama içim almadı.

Günde en az bir saat hava alabilmeyi ısrarla istiyorum. Neden bazılarına bu ayrıcalık tanınıyor da benim böyle bir hakkım yok? Bunların komutanın sevgili kuçu kuçuları olduğunu iyi biliyorum; gerçeği söylemek gerekirse, ben bu mutluluğa erişemedim. İntikam hırsıyla insanlar ölüme terk edilmemeli! Biraz daha sık havalandırmaya çıkmam için izin istediğinizde, tutuklu sayısının çok olduğu bahane edilerek bu isteğiniz reddedilmiş – sen böyle yazmışsın -. Uyanık bakanın, buradaki yakışıksız ve iğrenç suistimali engellememesi alçakça. Komutan, neden el kadar kale burcunun dörtte üçünü duvarlarla çevirtiyor, tutuklular eziyet çekmeden dolaşmasınlar diye mi? İşte bu korkunç, başka yerlerde böyle bir uygulama yok. Tüm hapishanelerde tutukluların istedikleri zaman çıkıp dolaşabildiği bahçeler var – bu bahçelerden ürün almak ta işin cabası-. Burada bulunan iğrenç depo, daha çok yürüyüşe çıkılmasını engelliyor. Mevcut alan, öyle düzenlenmiş ki, her yerdeki gibi nöbetçilerin gözetiminde, dört tutuklu bir arada dolaşabilir – burada görülen bir başka suistimal ise hizmetkârlara gözcülük yaptırılması -. Bana kalsa buradaki tutuklu sayısını üç katına, yaptıkları yürüyüşleri de şimdikininki iki katına çıkarırım.

Komutan bahçedeki elma, armutları yeriz diye mi korkuyor acaba? Zaman zaman açlık bunu yaptırabilir belki ama girmenize izin verilen bir bahçeden meyve aşırmanız için *yanınızda kötü arkadaşlarınızın* olması lazım. Bu korkunun kaynağı, burada görmeye alıştığımız iyi şeyler değil şüphesiz. Ben olsam, bu korkunun yerine, buradaki *kader mahkûmlarının* sağlığı için gerekli bu meyvelerden yiyenlerden tiksiniirdim. Buradaki armutlara pekâlâ *ağız tıkacı* ^[73] da diyebiliriz. İşte dostum, diğer birçok kepezeliğe eklenen bu küçük rezaletler, kış boyu bu iğrenç yerden tiksinneme sebep oldu, hala tiksiniyorum ve hep tiksinnmeye devam edeceğim –umarım bu arada *biraz daha fazla meyve* yiyebilirim-. Tüm bu alçakça oyunlardan sonra, annenin bana karşı yaptıklarının içinde en unutamayacağım, bu hapishanenin ayakta kalması için *bir güruh adamın* beni buraya tıktığını görmeyecek kadar kör olması. Aix'deyken, başka bir yere götürülmemle ilgili yeteri kadar ısrar

ettiğimi zannedyordum. Tek kelimeyle senden son mektuplarımda sık sık yinelediğim eksikleri göndermeni rica ediyorum, ya da en azından beni başka bir hapishaneye naklettir; buradaki alçakların arasında, zavallının biri gibi yaşamam mümkün değil.

Gönderdiğin pantolon üzerime tam geldi; küçük bisküviler her zamanki gibi çok taze: onlardan daha fazla gönderebilirsin; yolladığın tüy kalemlerse berbat: ben büyük kuşların tüylerinden istemiştim, *Griffon* [\[74\]](#) onları mükemmel sivriltiliyor, bundan sonra oradan alın. Savoy bisküvileri hiç istediğim gibi değildi: 1° hem altı, hem üstü, kaplamalı olanlardan istiyordum; kaplaması, küçük bisküvilerin aynısından olsun; 2° içleri çikolatalı olanlardan istemiştim, bu gönderdiklerinin rengini çimen suyuyla koyulaştırmışlar ama içlerinde çikolata falan yok. İlk fırsatta bunları yaptırmanı istiyorum. Güvenilir biri bisküviler yapılırken yanlarında durursa, çikolata kullanıldığından da emin olmuş olur. Bisküvileri ısırınca, sanki çikolata tableti ısırmışım gibi koksunlar istiyorum. Söylediğim gibi, ilk fırsatta, altı tane normal, altı tane kaplamalı bisküvi ve iki kavanoz Britanya tereyağı gönderiyorsun; kaliteli ve taze olmasına dikkat et. Paris'te sadece bu ürünleri satan bir dükkân var sanırım, tıpkı Provence'ta sadece zeytinyağı satan dükkânlar olduğu gibi.

Ne zaman ki ihtiyaçlarımı gönderip benimle ilgilendiğinize ikna edersiniz, o zaman ben de istediğiniz senedi [\[75\]](#) derhal gönderirim. O zamana kadar daha çok yalvaracaksınız.

Çok acil bir çift ayakkabı tokası göndermenizi rica ediyorum. En fazla üç franklık bir şey olsun, çünkü buradan çıkınca son model bir ayakkabı alırım. Şu an kullandıklarım kırıldı; söylediğim fiyata bir şey alırsanız burası için yeter de artar bile. La Jeunesse'in zevkine göre seçin, çünkü çıktığımda bunları ona vereceğim.

21 Mayıs 1779 [\[76\]](#)

.....

Geriye tek bir şey kaldı. İsterseniz onu da listeden çıkartın, benim için fark etmez. Ama huzurum, rahatım, sağlığım için onu yapmam lazım. Burada yaşayabilmem gerçekten mümkün değil, tabiatım gereği buranın olağan dışı kurallarına uyum sağlayamıyorum; buradaki kurallar La Trappe'dakilerle aynı değil. Öyle çok zayıfladım ki. Sana tabii ki bunun tersini söyleyecekler, her zaman öyle yapmıyorlar mı zaten? Ne olursa olsun, bana farklı bir yaşam tarzı, günlük egzersizlerimi yapabileceğim farklı bir ortam gerekli. Uzun süre işkence çekmeme karar ver^[77] ilmiş olduğuna göre, Saumur, Doullens, Pierre-Enzice, ^[78] vs. gibi başka bir kaleye gönderilmek istiyorum; böyle bir yerde insanlarla bir arada yaşayabilir, ciğerlerimi her gün temiz havayla doldurabilirim. *Bunu ısrarla istediğimi hiç aklından çıkartma.* Geçen gün bu isteğimin yerine getirilmesi için müracaatta bulundum. Karşılığında, hayatım boyunca unutamayacağım bir cevap aldım: bu derece açık sözlü olunur mu? *Eğer buradan gitmene izin verilirse, bu en fazla Bastille olur,* diye cevap verdiler. Görüyorsun işte dostum, suç ortaklığı yapanlar, polisin beni sömürmesine karar vermişler; saklama gereği bile duymadan bunu yüksek sesle söylüyorlar. Beni oğlunuz yerine koyduğunuzu sanırdım ama eskiden annem saydığım siz , bana, aşağılanmış itibarımı, bir gün, benim kanım ve torunlarınızın şerefiyle, polis mahkemesinden satın alacağınızı söylediniz!

Mayıs 1779

Of! Tanrım, rica ediyorum, başkan Büyük Perhiz'i unuttu galiba, Paskalya ile Hamsin Yortusu arasında bu ne bolluk! Ne bereket! İş gittikçe daha eğlenceli oluyor. Annen durumun tadını çıkarıyor ama sabır! *Son gülen iyi güler.* Zamanı gelince de ben eğleneceğim, hem de tadını çıkara, çıkara. Burada ziyan ettiğim zamanlarda gelecek için planlar yapıyorum. Harika planlar. Ben de annen gibi yeni şeyler bulmaya çalışmadan, gördüklerimi taklit etmekle yetineceğim. Birkaç kâğıt, mürekkep, kendi saflarıma çektiğim birkaç alçak, işte ihtiyacım olanların hepsi bu. Ben işimi ne polise ne bakana bırakmayacağım. Hafızamı tazeleyip tekrar hatırladığım birkaç yaşanmış olay, biraz para ve Lahey'li matbaacılar. Of! Zevke bak! Yaşayacağım zevkleri düşünmek, acılarımı hafifletmeye yetiyor. İntikamı düşünmeye başladığım anda ısıraplarım yok olup gidiyor.

*İnce bir cilt, hayran bırakan bir eser,
Utanç verici, çok doğru: üslup hiçbir şey,
Yeter ki doğruları anlatsın, bu her şeye değer.
(Belalı)*

Sadece altını çizdiğim kelimeleri değiştirdim. [\[79\]](#) Kim bilir belki bir gün, bu oyunu onunla [\[80\]](#) oynarken, bu sözlerle bana yaptıklarının bedelini ödemiş olur.

Demek ben gittikten sonra onun [\[81\]](#) evine yerleştiniz. Bu kararınız için sizi kutlarım. Yalnız tek bir şeyi unutmayın, bana karşı bilerek ya da bilmeyerek birçok hata yaptınız, size karşı duyduğum hisler, karşılaştığımız anda şüphesiz tüm bunları unutturacak *ama bu son yaptığınızı asla unutmam mümkün değil.*

Maintenon'un [\[82\]](#) kolay okunacak kitapları [\[83\]](#) çıkar çıkmaz size yollayacağıma söz vermiştim. Görüyorsunuz nasıl sözünün eri biriyim. İşte üç yüz yirmi sayfalık kitap çıktı. Bence hoş olmuş. Bu kadar kalın bir kitap beklemiyordunuz, değil mi? Of! Ben etrafımdakileri şaşırtmayı seviyorum, özellikle de iyi haberlerle şaşırtmayı, kötü haberlerle değil. Eğer bilmiyorsan bu "*Maintenon*"u oku. Nefis ve hayran bırakacak kadar iyi yazılmış. Bayan Vallière beni çocuklar gibi ağlattı. Onun güzel yüzünü görmek için Karmelitlere katılmış olmayı isterdim! Buradan çıkınca, unutturma da ilk fırsatta gidip görelim. Bu eseri gerçekten oku. Kralın Bayan Scarron'a karşı beslediği aşkın nasıl doğduğunu, hatırladığım kadarıyla, sen de (benim gibi) yanlış biliyorsun. Okuyup doğrusunu öğren. Kalan ciltler için de seni çok bekletmem. Söz, on beş gün arayla birer birer gönderirim. Bu kitapları okurken çok alıntı yapıyorum ama arada başka kitap okumazsam çabuk bitiririm.

Burada edindiğim kitaplarla iyi bir koleksiyonum oldu. Üç-dört tanesini ben istemiştim, diğerleri Bay La Jeunesse'in seçimi olmalı. Bu kitaplar, benim zevkime uygun değil. Aralarında ömür boyu okunmadan kalacak kitaplar var; bunları ne okumadan geri gönderebilirim ne de bu kadar aptalca şeyleri okuyabilirim. Tanrı aşkına, listeyi Amblet [\[84\]](#) yapsın, bana sadece onun seçtiği kitapları gönderin.

Balaam'ın eşeğinin var olduğuna ne kadar inanıyorsam, Bayan Rousset'nin gittiğine de o kadar inanıyorum. Ne zaman ki, üzerinde Provence'tan atıldığını gösteren pul olan bir mektup alırım, buna ancak o zaman inanırım. O sözünün eridir, beni bırakıp gitmez. Sizden sonra onu da kaybediyorum ya, *artık bana yardım edemeyeceğine değil onu yitirdiğime üzülüyorum.*

Cumartesi, pazar beni görseydin, iki dirhem bir çekirdektim. Bay Le Noir'ı beklediğimden, güzelce giyinip kuşandım! Ah beni bir görseydin, Albaret'lerin, *Lefebvre*'lerin [\[85\]](#) hepsinin pabucunu dama atardım. Yunan tanrıları kadar yakışıklıydım. Geleceğinden öylesine emindim ki ama gelmedi.

Böyle yaparak zavallıları yok saymak ne aşağılık bir hareket! Ama olsun, artık gelsin gelmesin bundan böyle ben de onu yok sayacağım; bir daha o gelecek diye giyinip hazırlanmak yok. Sırası gelmişken, artık gel, artık gel: durmadan aynı şeyleri söylemeyi bırakıp gel. Şaka bir yana, seni görmeyi çok istiyorum. Bu kadar uzun zaman görüşmedikten sonra, yalnız kalıp, hasret gideririz. Hay kör şeytan! Biz onların yaptığı gibi *önlem* alamayız ki! Ah tabii ya! Yanımızda müdür [\[86\]](#) olacak. Ne yapacak ki? Ona düşen yanımızda mum tutmak, bu konularda zaten tecrübeli. Ama seni uyarıyorum, Huron'la güzel Saint-Yves [\[87\]](#) arasında geçenler gibi önce *benimle oynatarsın*. Bu kadar uzun zamandır birbirimizi görmedikten sonra bu ne çok hoşumuza gidecek, değil mi? Keşke *gardiyan olarak yanımızda bir de aşk tanrısı* olabilse. Müdür gibi, o da, her şeyden, bütün sırlardan, hatta gardiyanların yaptığı dolandırıcılıklarından bile haberdar olup, müdürü soytarılıklar [\[88\]](#) yaparak azarlardı. Kim bilir bu yaptığı belki de bir gün façasının bozulmasına sebep olurdu.

Bu kadar yumuşak havluları ne sebeple aldıysan sana sitem etmiyorum. Çok hoşlar. Ama korkarım kumaşı kötü. Kalan ihtiyaçlarımı aldım: çok iyi oldu; teşekkür ederim. Hepsinden birer düzine olması için, sanırım altı mendil daha eksik. Elime geçenlerin listesi şöyle:

Banyo havlusu12
Atlet 12
Tıraş önlüğü 12
Mendil 6

Sanırım yanlışım yok. Yaptığım hesap doğruysa, son gönderdiklerinin aynısından altı mendil daha yollamanı rica ediyorum; son aldıkların çok kaliteli. Böylece en azından burada geçireceğim sürenin yarısı için ihtiyaçlarım tamamlanmış olacak.

Yolladığın beyaz ceket, kolsuz olduğu için tam bir fiyasko. Halbuki senin de iyi bildiğin gibi, son gönderdiklerinin hepsi kolluydu; zaten [\[89\]](#) çok hoş ama hepsinin kollu olması lazım.

Bu kötü şakanın artık ne zaman son bulacağını söyle. İki ay geçti hala devam ediyor. Bu benim için ne uzun bir süre biliyor musun, daha da her şeyin söylenmediğini sanıyorum: gelecek ayın ilk günlerinde ceza belli olacak; sonra beni rahat bırakırsın inşallah, bu yaz kitap okumayı öyle çok istiyorum ki. Bırak aklımdakini yapayım. Vallahi bu senin planladıklarının hepsinden daha iyi. Aklımda, en azından birkaç plan daha var: Senin yaptıklarına bakarsak, budalalıktan, bayağılıktan başka bir şeye sebep olmuyorlar. Ha, bir de hapishanedeki görevlilerin ceplerine para doldurmuş oluyorsun, hepsi bu.

Mérigot [\[90\]](#) için aklına gelen fikir ne yeni ne de sana ait. Kusura bakma ama insan iyi şeylere ulaşmak için dua eder. Sana yüz yıldır bunu anlatmaya çalışıyorum. İşte bundan sonra nasıl davranman gerektiğini anla.

Güzel kraliçem, bunca zamandır beni görebilmek için izin peşinde koşacağına, benim senin yanına gelmem için izin isteseydin, daha iyi olmaz mıydı? Bu konu çok uzamadı mı? Aksi şeytan, namus, şeref aşkına, beni bunca yıl bir hücrede nasıl hapis tutarlar? Uzun süredir ne kadar aksilik varsa hepsini gördüm, yaşadım ama küçücük bir iyiliğe denk gelmedim. Of! Aman Tanrım, hapishanedeki kuralların ardındaki gerçek niyetin ne olduğu belli, bunun her zaman olayları daha kötüye götürmekten başka bir işe yaramadığını görmek mümkün; esas amaç bakanlara yaranmak için, iyi aileleri mahvederek, pezevenkleri, orospuları ödüllendirmek. Yüce Tanrım, tüm bunlar neden engellenemez? Bu zamanda hala, çocuklarını böylesi ateşlere atacak kadar menfaatperest, alçak, budala anne-babalar var mı? Keşke bir gün biri karşıma çıkıp, Bayan Şu veya Bay Bu para kazanacak diye, çocuklarıma böyle davranmamı istese. İnşallah o an cebimde içi dolu bir tabanca olur; o an, ya bunu bana teklifedeni öldürürüm ya da kurbanın kafasını kırarım. Böylece, ahlaksız teklifi yapanı

ortadan kaldırarak devlete, kurbanın ise hapishaneye girip acı çekmesini ve kötü biri olmasını engelleyerek insanlığa hizmet etmiş olurum.

Çalışmalarım hakkında söylediğin her şey benim için çok önemli. Hep hoşuna gittiklerine göre bunu sana bir daha sormam. Ama buna inanmam için, en azından hiçbir anlamı olmayan şu cümleyi ne maksatla sarf ettiğini söyle:

"Baronun karısı, iyi bir dost ama ikinci sahnenin^[91] başında açıkça söyledikleriyle finalde olacaklar hemen anlaşılmasın diye niyetinin tamamını belli etmiyor ".

Gördüğün gibi bu cümle hiç anlaşılmıyor. Bana ne anlatmak istediğini açık ve cesur ifadelerle söyle; okuyanı bir anda şaşırtıp şaşırtmadığını, sonrasında ne yapacağının anlaşılıp anlaşılmadığını bildir. Bunu mutlaka öğrenmeliyim. Bana doğruyu söylemekten

1779 Temmuz başı

Ne çıktığım havalandırmaların sayısı arttırıldı, ne odam değiştirildi, ne de yemek yerken yanıma hizmetçi verildi. İhtiyaçlarımla ne kadar ilgilendiğinizi, bahtsız kaderime ne kadar üzüldüğünüzü ispatlamış oldunuz.

Buradan çıkacağım tarihle ilgili ne bir işaret ne bir ima yapıldı. Tam tersi, burada çok uzun süre daha kalacağım anlatılmaya çalışılıyor.

Tamam! Beyler, bayanlar, istediğim bu üç şeyi çok çabuk yerine getirmezsensiz, buradan tez zamanda çıkacak olduğumu anlayacağım.

Of! Bu tehdidin, bu üç şeyin çarçabuk sağlanması için yeterli olacağını umarım, çünkü aslında tek istediğim bu.

22 Ağustos 1779

Sevgili dostum, gönderdiğin incirleri diyemeyeceğim ama incir kompostosunu [\[92\]](#) aldım. İncirleri bu şekilde göndererek, bu meyvelerin hiç de gönderilecek şeyler olmadığı fikrini ispatlamış oldun. Ama bu meyve gönderileceği zaman böyle paketlenmez ki, böyle paketlenince de bozulduğuna şaşmamak lazım. 1° Asla birbirine değmemeli 2° Her biri için yuva açılmış bir süngere dizilip gönderilmeli. Neyse benim için hepsi bir; bana ilgini, iyi niyetini göstermiş oldun ya benim için önemli olan bu. Benim için yaptıklarına memnun oluyor, tersi olduğunda ise öfkeleniyorum. Burada bana yaptığın iyilikler için sana minnettar olduğumu söylememek mümkün değil.

Dün, açıkça söyleyemedim ama ima etmeye çalıştım; çünkü geri çevrilmekten korktum. Reddedilmek bana göre değil, ben kendim reddetmek için yaratılmışım. Neyse, Vincennes kutlamalarını görebilmek için, tek bir gün, dışarıyı gören bir odaya geçebilirim, bunu bana karşı yapılmış büyük bir nezaket, büyük bir onur olarak kabul edeceğimi hissettirdim; dört duvar arasında hiçbir şey göremeyen zavallı biri için eğlenceli olacaktı. İki yıl önce kaldığım odadan, yapılan eğlenceleri izleyebilmişim; aynısına tekrar katılabilmek için, tek bir gün, aynı katta başka bir odaya geçmek istediğimi söyledim. Ama o hizmetçiniz var ya! Hemen yapabileceği bu isteği duymazdan geldi. Of! Aman Tanrım, aman Tanrım, bıkmadan usanmadan tekrar edeceğim, Başkan böyle birini [\[93\]](#) bulduğu için çok mutlu olmalı; bu adam onun için bulunmaz nimet! Ara sıra onları çenesi düşük kadınlar gibi dedikodu yaparken duyuyorum, ikisi de birbirinde beter. Tanrım, diyor Başkan, buna inanmasına mani olun, şu işarete dikkat edin, bu mektubu siyah ya da kırmızı mürekkeple kaşelemeyi unutmayın, mektubu şu saatte, şu kişiye teslim edin... Beyefendi, bir bilerseniz, bu ne kadar önemli! Buna inanmaktan başka çaresi yok, eğer buna inandırırırsak, şuna inanmayacaktır; ne oldu inandı mı?.. Sevgili dostum, bunlar böyle işte. Sözlerimdeki saçmalıklara, bayağılıklara bakıp, konuşmaların orijinallerini tahmin edebilirsin; çünkü gerçekten konuşmaları aynen böyle. Konuşmaları bitince, birbirlerine büyük saygı gösterileri içinde ayrılıyorlar, çünkü dalavereciler ve düzenbazlar, hep birbirini över, birbirine karşılıklı saygı gösterir... Şimdi bana bir askerin nasıl bu kadar ikiyüzlü olabileceğini soracaksın. Demek ki sevgili dostum, kralın emrindeki bir askerle, polisin emrindeki bir asker arasındaki farkı bilmiyorsun. İkisinin arasında, Navarrolu bir kumbaracıyla, nöbetçi asker kadar fark vardır. Açık yüreklilik, dürüstlük birinin sahip olması gereken erdemlerdir ve bu erdemlere sahiptir de. En aşağılık ikiyüzlülük, en kötü yalanlar, dolaplar, aldırmaçlık ise diğerinin sahip olması gereken kusurlardır ve bu istenen kusurlara sahiptir de. Sabır... sabır! Son gülen iyi güler! Tüm umudum, tek tesellim bu. Bir gün böyle davranılmayı hak etmediğimi ispat edersem, dünyada en son kalan tek insan olmaya razıyım.

Mektubumu okuyup bana kızanların vay haline... Bugün gönüllerince eğlendiler; beni aralarına almayarak eğlendiler; ama artık sıra bana geldi, *kader bana başka bir silah vermediği sürece*, kalemim tek silahım olarak kalacak.

Seni kucaklıyorum ve ayın birinde şu saydıklarımı göndermeyi unutmamamı rica ediyorum: bir kavanoz dana iliği, birer kavanoz ahududu ve kayısı, on iki tane kaplamalı bisküvi. Lavanta ve kolonya, en kalitelisinden, en iyi kokanından olsun; yarım şişe portakal çiçeği likörü; yarım kilo iyisinden pudra, en son gönderdiklerinin aynısı küçük mumlar ve katalog. [\[94\]](#)

29 Ekim 1779

Sevgili dostum, çok acı çekiyorum, sizden tek bir isteğim var. Bu mektubu, anneniz [\[95\]](#) hanımefendiye bizzat elinizle vermenizi rica ediyorum. Bu mektubu okuyunca, durumumun vahametini, isteklerimin ne denli mütevazı olduğunu ve bu şartlarda isteklerimin geri çevrilemeyeceğini göreceksiniz. Annenize de bu yönde telkinde bulunun. İlgili taraflar itiraz etmedikçe, bahse girerim ki, size böylesine bağlı biri, bu denli zor durumdayken, duygularınız, aklınıza hükmedecektir. Öpüyorum.

1 Kasım 1779

Demek ki iğrenç anneniz, halime [\[96\]](#) acımadı; aslında durumumu çok iyi bildiği halde, öfkesine ve aşağılık danışmanlarının kışkırtmalarına yenik düşüp, beni bu hasta halimle bir kez daha sırtımdan vurdu. Ah! İğrenç yaratık! Ondan nefret ediyorum! Hanımefendi, çevirdiğiniz aşağılık dolapların, iğrenç cellâtlarınızın alçaklıklarının sizi ele geçirdiğine tamamen ikna oldum. Yaptığınız kötülüğün etkisini hemen gördüm. Göğsümdeki damarın yarası yeniden açıldı, daha çok kanama oldu. Korkunç büyücü anneniz zaferini kutlasın! Acım o kadar büyük ki sanırım ölüyorum. Yakında tüm bu çektiklerimden kurtulacağım! Tanrı şahidimdir, bu canavarın gömüldüğünü görmeden ölürsem gözüm açık gider. Onun öldüğünü görmek, yaptığı kötülüklerin cezasını çektiğini düşünmek, ölmeden önce acılarımı biraz hafifletecek. O zaman buradan başka yere götürülmeyi istemem. Ah! Eminim! İğrenç yaratık burada emrinde çalıştırmak için bulduğu alçak cellâtları başka yerde bulamazdı. Ben bu halde acı çekerken, inanabiliyor musunuz, sabah saat dörtte beni rahatsız etmemelerini istediğim halde, hala sağ olup olmadığımı bakmak için isteğimi kabul etmediler! Polifem'in yaptığı gibi, bu canavarın da her gün gelip koyunlarını sayması gerekiyordu çünkü. Bu alçakların yaptığına doymazlık denir, açgözlülük denir!

Sizden istediğim kışlıkları göndermenizi rica ediyorum, halime bakılırsa bunlara hemen ihtiyacım var. Buna ilaveten üç tane litrelik sürahi istiyorum, normal camdan olsun, süsleme ya da altın yaldıza gerek yok.

Burada kullanılan sürahilerin pisliğini gördükten sonra, bu yollayacaklarınızı, süt ve bitki sularını koymak için kullanacağım. Kapaklı olmalarına dikkat edin. Sadece sütle beslendiğimden, ayın on beşine kadar başka bir şeye ihtiyacım yok. Crevier'nin [\[97\]](#) ilk dört cildini gönderin. Her halükarda burada çok kötü durumdayım. Tanrı aşkına, beni başka bir yere aldırın!

Bir de hatmi otlu ekmek rica ediyorum.

2 Aralık 1779

Hanımefendi, benim aslında ilgi çekmek için yalan yere yakındığımı sanıyorsunuz galiba... Of! Yüce Tanrım! Böylesi ikiyüzlü bir aldatmacayla elime ne geçebilir? Bu oyun, ölüm döşeğindeki birinin hayatında neyi değiştirebilir? Bu yaşlı moruğun inadı daha neler yapabilir bilmiyorum... Onu yenmeye çalıştığımı zannetmeyin... Gururum kırıldı... Çektiğim ıstırabın gerçek olduğuna inanmadığınızı biliyorum; benimle bu kadar uzaktan ilgilenmeniz ve bu haldeyken bile sırtımdan vurmaya devam etmeniz bunu ispatlıyor; buradakiler olayları size değiştirerek anlatıyor olmalılar... Böyle yapmaları beni çok şaşırtmıyor... Tabii ki burada yaşattıkları eziyeti açığa vuracak kadar budala değiller: Buradaki durumun anlaşılmasıyla, tutukluyu ellerinden kaçıırırlar... O zaman, elveda pansiyon aidatı! ^[98] Başkalarının kanıyla beslenen yamyamların ağzının kenarından daima kan akması gerekmez mi? Kan durursa olmaz. Evet, hanımefendi, acı çekiyorum ve en kötüsü de acımın gitgide çoğalıyor olması. Buranın kurallarıyla ilgili bir insanlık dramını anlatmamı ister misiniz? Dün akşam, kendimi iyice kötüleşmiş hissettiğim bir sırada, ağrılarımı hafifletecek yeni bir ilaç istemek için doktora kısa bir not yazdım. Sonra, istediğim ilacın getirileceği umuduyla, huzur içinde yattım... "Ertesi sabah, - Haydi, istediğim ilacı getiriyor musunuz? , dediğimde, - Pusulanızı geri getireceğim, cevabını aldım. - Pusulamı mı? - Evet, bayım, pusulanızı: doktora not yazmak suçtur; bunu doktora değil, komutana göndermeniz gerekirdi. - Peki ya ilaç? - Oh! İlaç, adresinizi....." Nasıl? Bu muameleye ne diyorsunuz? İyi mi, hoş mu, şefkatli mi? Ama olması gereken bu; bunun emirleri uygulayanların suçu olmadığı anlaşılıyor; insan bu emirleri verenlerin aptallığına lanet etmekten fazlasını yapamıyor. Sıcağı sıcağına bir başka dram daha duymak ister misiniz?.. Üç-dört gün önce, soğuk yüzünden bahçeye çıkamamıştım. Sonra hava biraz yumuşadı... Bahçeye çıktım... Dışarıdayken, doktorun geldiğini haber verdiler. "Tamam, bahçeye gelsin, dedim. - Bunu yapması kesinlikle yasak bayım, diye cevap verildi. Tercih yapmanız lazım: ya doktorla görüşmeyeceksiniz ya da havalandırmadan vazgeçeceksiniz. - Ne yazık! Ama iyiliğim için ikisini de yapmam lazım, diye cevap verdim. - Belki de öyledir bayım ama burada aradığımız sizin iyiliğiniz değil, kural böyle..." Nasıl, Markiz hanımefendi, bu konuda ne diyeceksiniz? Doktor, hasta bir adama bahçede bakamıyor! ... Doktora görünmek için illa ölmek üzere olmak lazım! Ne alçaklık! ... Hükümet böyle rezaletleri ortaya çıkarmıyor mu? Aptal beyninden geçen zorbalıkları, kaprisleri etrafındakilere uygulayan bu basit adamlara neden ceza verilmiyor? Bir gün bunu herkes duymayacak mı? Bütün bu suistimallerin ört bas edileceğine seyirci kalacağıma, kafamın kesilmesine razıyım... Buradaki tek yetkili ve görevi gereği yetkisini kötüye kullananları takip etmesi gereken Bay Le Noir, tüm işleri gözü kapalı yardımcısına bırakmış; yardımcıysa kendi menfaati için onu yanıltıyor. Of! Tüm bunları ortaya dökceğim, bütün kötülükleri, bütün iğrenç entrikaları, açgözlülükle kurulan bütün komploları! Bunları öğrenmek felaketim oldu ama şu an hepsinden haberim var; tüm Fransa'nın da bunları bilmeye hakkı var!

En son gönderdiğim listedeki kitapları neden hala yollamadınız? Okunmuş kitapları daha almamış olmanız çok tuhaf, göndereli nerdeyse on beş gün oldu. Sonuncu gönderdiğim, engizisyon hakkındaydı; hal böyleyken saygıdeğer engizisyoncu babanın ^[99] masasında takılı kalmasına şaşmamak lazım. Kitapta yer alan kimi kötülükleri, bilge milletlerde mahkeme tarafından yasaklanan kimi haksız kanunları okuyordur – gerçi ben kitapta yeni öğreneceği bir şey olmadığına bahse girerim. Hatta kitabı bitirdikten sonra, fablda sülünün dediği gibi *Ah! Ben bundan daha fazlasını biliyorum zaten!*, diyecektir.

Başka bir tane daha. Size bu mektubu yazdığım sırada, doktor için yazdığım notu geri getirdiler; sebebi de önce doktorun, sonra da onu silip Bay Rougemont'un adresini yazdığımdan, yazılanların okunmuyor oluşuymuş. *Adresi doğru düzgün yazın yoksa ilaç alamazsınız...* Kıymetli beyefendi delirmiş olmalı; bu kendini beğenmişliğe dur demek lazım, bir mektup yazıp haddini bildireceğim. Daha önce, kime istersem yazabileceğimi bildirmiştiniz. Dostlarla mektuplaşabilirken, doktora durumumu anlatan bir not gönderememem çok tuhaf değil mi? Askerlerin, gardiyanların *komutanım* lafıyla kendini bir şey sanıp, es kaza kendilerinden üstün olanlar hapse düştüğünde, onların cezalarını arttırmaya hakları varmış gibi davranan bu kaçıklarla uğraşmak çok acı. Çağırarak için vaktin uygun olmadığı ya da buraya gelmesine gerek bulunmadığı zamanlarda, doktora durumumu yazılı olarak bildirebilmek için izin almanızı rica ediyorum, bana bu iyiliği yapın. Burası nasıl bir mezbelelik! Bunlar nasıl adamlar! Onu nasıl küçük gördüğümü, ondan ne kadar nefret ettiğimi bir bilse! Aptallık, sağduyudan nasibini alamayanları nasıl da kışkırtıyor! Umarım günün birinde tüm bunların hesabını sorabilirim. Tek hayalim bu tatlı umut.

Size son ilettiğim pusuladaki kitapları gönderin. Göndermek istememeniz daha önce görülmüş şey değil. *Fransız Yolcu* kitabının yazarının rahatsızlandığını [\[100\]](#) duydum, üzüldüm. Çok etkileyici bir yazar. Size de okumanızı önereceğim zevkli bir kitap. Hem bu kadar öğretici hem de bu denli eğlendirici başka bir kitap okumamıştım. Oğlumun okuyacağı ilk kitap bu olmalı. Yazarla ilgili son durumu bana iletin. Geçen kış, akşamları birlikte iyi vakit geçirmiştik. Engizisyoncu bir baba, Roma'da engizisyon kurulunun bir yakını, Auvergne'li bir bileyici; bu aşağı tabakanın insanları seksen yaşına kadar yaşayacak. Zaten bu işe yaramaz, kötü hayvanlar diğerlerinden uzun yaşar. Papaz de La Porte, eserleriyle okurlarını büyüleyen bir sanatçı, kariyerinin daha başında, mutluyken, eserini tamamlama şerefine erişemeyecek! ... Tanrı ne kadar adil! ... Oh! Hayır, vallahi göğsüm her zamankinden daha kötü ağrıyor... Her gün benzer sahneleri gördükçe, nasıl iyileşecek? Sonunda geriye yalnızca iki kolum kalacak.

Rica ediyorum, eğer zamanıysa, bir kavanoz dana iliği merhemi, yoksa bildiğimiz merhemlerden, bir kilo pudra, ama son seferki gibi alçıya benzemesin ve son gönderdiğinizin aynısından bir çift eldiven gönderin.

1779 Aralık başı

O kadar fazla satır karalanmıştı ki, yalnızca kumandanın adı okunabiliyordu. Pusulanın arkasına, gördüğünüz gibi adresi yazmıştım. Pusulayı benden akşam vakti alıp, adresin doğru olmadığını bahane ederek ertesi sabah geri getirdiler. Gördüğünüz gibi, önce yazdığımı karalayıp, adresi tekrar yazdım. Öğlen vakti, tekrar geri getirip verdiler. Notumu doktora yollamak istemediler. Alçak bunlar.

[101]

Doktora yazdığım ve Bay komutanın bana geri verdiği notun kopyasıyla gidip şikâyetle bulunun. Sevgili dostum, bu komutanın sağlığımla ilgili bir şeye itiraz etmesi alçakça, şikâyet edin ki kuralları uygulamaya mecbur olsun. Lazım olur diye yazdığım notun orijinalini saklıyorum. Bu iğrenç yerden nakledilme arzumu ısrarla tekrarlıyorum.

"Hiç bu haftaki kadar kötü olmamıştım. Geceleri çok huzursuzum, göğüs ağrılarım da buna bağlı olarak oldukça arttı. İstirabımın az olduğu zamanlarda, ağrılar şiddetli sancıya yol açıyor. Ağrıların en şiddetli olduğu zamanlarda ise yüksek ateş, vücudumun içinde olduğu kadar dışında da gıdıklanmalar, şiddetli kaşınmalar, ağırlı zonklama, her akşam tekrarlayan kuru öksürük krizi var; ilk defa öksürürken kan tükürdüm. Bu kuru öksürük bütün akşam devam ediyor, bazen geceye hatta sabaha kadar uzadığı oluyor. Gündüzleri kesilen bu öksürük, yerini başka ağrılara bırakıyor. Harfiyen uyduğum gıda rejiminin hiç faydası olmadı. Bay Fonteillot'dan cumartesiye kadar ağrılarımı rahatlatacak yeni bir ilaç hazırlamasını rica ediyorum. Haricen kullanacağım bir lapa olabilir mi? Sonuç olarak ne yapmam lazım? Bana bu konuda yardımcı olmasını rica ediyorum, zira ağrılarımın şiddeti beni endişelendiriyor."

[1] Sade, 1772 Haziran'ında Marsilya'da düzenlediği fuhuş partisinde, kızlara, içinde afrodisyak etkili kuduzböceği tozu olan şekerleri yedirerek zehirlenmelerine sebebiyet verme ve oğlancılıkla suçlanınca, La Coste kalesinden kaçır. Eylül ayında, hakkında gıyaben idam cezası çıkartılır. Savoy'da (O zamanlar Sardinya kralının toprakları) yattığı birkaç ayı saymazsak, tekrar ancak 13 Şubat 1777'de tutuklanır ve Vincennes hapishanesine konur. Tutuklanmasından on altı ay sonra, Temmuz 1778'de, mahkûmiyet kararı Aix parlamentosu tarafından bozulur. Aix'e götürülen ve bu arada serbest kaldığını düşünen Sade, bu sefer de kayınvalidesinin kraldan aldığı özel belgeyle tekrar hapse mahkûm edilir. Cezasını çekeceği yere götürülürken, yolda Valence'da firar eder ve yakalanacağı 26 Ağustos 1778 tarihine kadar La Coste'ta saklanır. 7 Eylülde Vincennes hapishanesindedir. Burada kaldığı süre içinde karısına yazdığı mektuplardan ilki kayıptır.

[\[2\]](#) Bayan de Montreuil.

[3] Marki'nin La Coste kalesindeki hizmetkârı Nanon kastediliyor. Sade, yargılandığı "küçük kızlar" davasının duyulmasından onu sorumlu tutar. Bayan de Montreuil'ün kraldan aldığı özel izinle, konuşmasına engel olmak için Nanon'u Arles'da hapsedtirir; 1778 Şubatında serbest bırakılmıştır.

[4] Tümgeneral'in Bresse, Bugey, Valromey ve Gex'te vekâlet ettiği topraklar. 1773 yılından beri askıda kalan konu, toprakların Eyguière'li Kont Sade'a satılmasıyla sonuçlanmıştı.

[5] Marie-Dorothée de Rousset, Bayan de Sade'ın yardımcısı, La Coste kalesinin kâhyası, Markinin arkadaşı.

[6] Gothon Duff , Markinin yokluğunda kaleyi "y neten" oda hizmet isi.

[7] Gaufridy, Marsilya olayında Şikâyetle bulunan kızları getirip Őahitlik yaptırmakla görevliydi.

[8] Hangi plan olduğu net olarak anlaşılmıyor.

[9] Bay des Gallois de La Tour, Aix parlamentosunun başkanı.

[\[10\]](#) Sade'ın Mazan'daki mallarının idaresini yönetmiştir.

[11] Sade'in, Aix'teki güvendiği avukatı.

[12] 1777 yılında, Marki, hocası olan başrahip Amblet'nin yanında kaldığı sırada, Bayan de Sade'ı kaldığı Danemark otelinde ziyaret edince yakalanmıştı.

[13] Paris'te bulunan Abbaye Hapishanesi.

^[14] Müfettiş Marais'nin adı, Sade'ın Vincennes'de hapsedilmesine kadar birçok davada geçer. Maurice Lever'in deyimiyle "Mezhebi geniş konularda en uzman polis memuru", 1763 yılından itibaren Markiyi takibe alır. 1777 ve 1778 yıllarında Sade'ı tutuklar. Sade'ı Provence mahkemesine götürürken elinden kaçırın da yine odur.

[15] Hapiste olan birinin malını kullanmakta olan kişilere veya bu malın hak sahiplerine, kral tarafından yapılacak ödemenin miktarını gösteren anlaşma.

[16] Markinin sahip olduğu, kendine ait ve derebeylik toprakları. Burada sayılanlara bir de Arles yakınlarında bulunan Le Mas de Cabane'ı da eklemek gerekir.

[17] Sade, kendisine yazılan mektuplarda, aynı şekilde gardiyanların ve yakınlarının davranışlarında, serbest kalacağı tarihi ima eden "gizli mesajlar" – sayılara dayanan, hesap yapıldığında sonuca ulaşılan kriptó mesajları - olduğuna inanır. Burada ise, karısının mektubunda geçen çarkın dişlilerinin "saklı mesaj" olduğunu zanneder.

[18] Sansürcü polis memuru Boucher, Sade ve karısının mektupları ondan geçiyordu.

[19] Sansür bürosunun direk kendisine bağı olduğı polis müdürü.

[20] Marais tarafından hazırlanan, Markinin tutukluluk masraflarını gösteren belge. Bayan de Sade, Marki tutuklu kaldığı sürece bu parayı ödemeyi reddeder (*Daumas'nın notu*).

[21] Sonradan Markinin kayınvalidesi Bayan de Montreuil'ün sekreteri olan, Markinin eski hizmetkârı.

^[22] Bayan de Montreuil tarafından, 1772 kararının gözden geçirilmesi için görevlendirilen Parisli avukat.

[23] Charles Joseph de Rougemont, Vincennes'in yöneticisi.

[24] İlkbaharda Paris'e Bayan de Sade'ı ziyarete giden, La Coste Şatosunda çiftçi.

[25] Kaçak Markinin La Coste Şatosunda bulunduğu sırada.

[26] Sade'ın Vincennes'daki önceki tutukluluk döneminde, 1777–1778 yılları arasında, görünmez mürekkeple yazılan mektuplar.

^[27] Markinin Aix'e nakledilmesine karar verildiğinde, Bayan de Sade, bir kaçma planı hazırlar ancak Gaufridy'ye bu plandan bahseder.

[28] La Jeunesse ya da Martin Quiros da denen Carteron, Sade'ın el yazmalarını temize çekmekle görevli hizmetkâr.

[29] La Coste şatosunda bulunan, Van Loo tarafından yapılmış Markinin portresi.

^[30] Sade, 13 Şubat 1777'den, Aix'e hareket ettiği 14 Haziran 1778'e kadar Vincennes'da tutuklu kaldı.

[31] Antoine Jean Amelot de Chaillou, kraliyet bakanı.

[32] 1772 yılında dava tekrar gözden geçirildiğinde, Aix Parlamentosu, Sade'ın üç yıl Marsilya'ya girmemesine karar verdi.

[33] Sade'in iki oğlu: 27 Ağustos 1767 doğumlu Louis-Marie, 27 Haziran 1769 doğumlu Donatien-Claude-Armand.

[34] Soylu gençlerin binicilik ve silah kullanmayı öğrendiği, vücutlarını geliştirdiği yer.

[35] Marki'nin çocuklarının bakıcısı.

[36] Madeleine Laure, Marki'nin kızı, 17 Nisan 1771 doğumlu üçüncü çocuğu.

[37] Markinin kayınvalidesi, Bayan de Montreuil.

[38] Yani, listedeki tüm ihtiyaçlarımı göndermezseniz.

[39] Sartine, Barselona'da İspanyol bir aileden doğdu, 1759 ilâ 1774 yılları arasında polis müdürlüğü yaptı.

[40] İspanya'da, yargıcın emirlerini yerine getiren düşük rütbeli subaylara verilen ad.

[\[41\]](#) Oğlancı.

[42] *Tutarsız ya da Hizmetçiler*, Laujon'a ait komedi tarzında tiyatro eseri (1775)

[43] Şüphesiz Markinin amcası papaz de Sade tarafından yayınlanan, *Petrarca'nın geçmişine hizmet için anılar* adlı eseriyle tanınan Petrarca'nın bir eseri.

[44] Vincennes'daki önceki tutukluğu sırasında.

[45] Mektuplarda sürekli karşımıza çıkan bu tip hesaplar, okuyucunun takibini güçleştiriyor.

[46] Bayan de Sade'ın, Markinin adına, topraklarının gelirini üç yıl boyunca almasına izin vermek için imzalanan belge (*Lely'nin notlarına göre*)

[47] Polisin ya da diğ er tehdit        n m  dahaleleri.

^[48] Bayan de Sade'ın kardeşi. 1772 yılında Marki İtalya'ya kaçarken, metresi olarak o da yanında gitmiştir.

[49] Markinin dedelerinden Hugues de Sade'in eşi olmuş olabilir.

[50] "Acı çekmekte olan, size işte çıkış yolu; Mademki geçiş yolu size kapalı değil, bana gelin."

[51] Sade'in özgürlüğüne kavuşacağını umduğu 22 Şubat 1780 tarihinin yıldönümü (Bkz bir önceki mektup)

[53] Bayan de Sade, kocasının istediği içkiyi bulamayınca ona eczalıktaki kullanılan alkolden gönderir (*Daumas Lely'nin notlarına göre*)

[54] Haziran ayında özgürlüğüne kavuşacağı düşüncesi.

[55] Hauteroche'a ait bir eser, komedi (1680).

[56] Paris'ten ancak Mayıs 1781'de ayrılabilir.

^[57] Bu bölüm çok iyi anlaşılmıyor. Paulet, Marki'nin güvendiği, La Coste kalesinin sakinlerinden biri.

[58] Marki, Bayan Rousset'ye "azize" adını takmış.

[59] Kelime oyunu. Marki'ye göre, bu hediyeler, burada kalacağı sürenin, önceki işaretlerle anlatıldığından daha uzun olacağının göstergesi.

[60] Almanağın aynası.

[61] Gizli mürekkeple yazılmış mektuplar.

[62] İç yelek (*Daumas'nın notu*).

[63] Doktor Mensy, Toskana Grandükünün doktoru. Floransa'da kaldığı sürede Sade'a rehberlik etmiş ve daha sonra İtalya'ya yaptığı yolculuk için ihtiyacı olan belgeleri temin etmiştir.

[64] Honorine de Grillo, Sade'ın Roma'da tanıştığı Düşes.

[65] Marki'nin kuzini.

[66] Dava Aix'te tekrar görülürken, Sade'in avukatı.

[67] *Antik Yunan ve Romalı Ünlü Kişilerin Yaşam Öyküleri*, Plutarkhos'un eseri.

[68] Marki'nin kızı.

[69] Van Loo'nun tablosundan kopya edilen Marki'nin portresi.

[70] Sansürlenmiş kelimeler.

[71] Malta Şövalyelerine katılan, Marki'nin küçük oğlu.

[72] Marki'nin el yazmalarını temize çeken görevli.

[73] Hırsızların kurbanlarının çığlıklarını bastırmak için kullandığı, demirden yapılmış ağız tıkaçı.
(*Daumas'nın notu.*)

[74] Sade'in gözde kırtasiyecisi.

[75] Bayan de Sade adına yazılmış bir havale (*Daumas'nın notu.*)

[76] Mektubun bir parçası. Sayfanın üstünde bir gönderme bulunuyor: *Kuğu Şarkısı* İnsanın ölmeden önce yaptığı en güzel şeyi anlatır. Mektuba ilâştirilmiş bir de senet var; Bayan Rousset adına hazırlanan senette, şunlar yazıyor: "Hanımefendi, Bayan de Sade'a yazdığım bir mektubu tekrar okurken, bunu ona yazmamam gerektiğini düşündüm (...) Yukarıda bahsedilen mektubu, onun yerine size yazmam gerektiğine kadar verdim (...)". Mektubun ilerleyen kısımlarında: "Benim buradan çıkmamı bekleyeceğinize söz verdiğiniz halde, buradan gitmenizi gerektiren başka nedenler olmalı". Bayan Rousset, Provence'a gitme niyetinden bahsetmiş, ama bunu ancak 19 Mayıs 1781'de gerçekleştirebilmişti. (*Daumas Lely'nin notlarına göre*)

[77] Sade, Arcueil olayından sonra, 1768 yılında, Saumur ve Pierre-Encise'de tutuklu kalmıştı.

[78] Bayan de Montreuil.

[79] Gresset'nin dizeleri şöyledir: "Uta verici, ne iyi: üslup hiçbir şey / Yeter ki iğneleyici olsun, bu her şeye değer."

[80] 1764 yılında, Bayan de Sade'in amcasının evinde, Evry Şatosunda açtığı tiyatrodadır. (*Daumas'nın notu.*)

[81] Bayan de Sade bir süre annesinin yanında kalır.

[82] *Bayan Maintenon de la Beaumelle* (1757)'in hayatını anlatan Hatırat.

[83] Sade kitapları ikiye ayırıyor: "okuması zor kitaplar", ciddi eserler ve "okuması kolay kitaplar", eğlendirici eserler.

[84] Başrahip Jacques François Amblet, Marki'nin eski hocası.

[85] Marki'nin şiddetle kıskandığı Bayan de Sade'in uşağı.

[86] Bay de Rougemont.

[87] Voltaire'in *Saftirik* eserine gönderme yapıyor.

[88] Alaycı şaka, hatta konuşmadan yapılan jestler.

[89] Bu kelime okunamamıştır.

[91] *Kararsız?* (Sade'in komedi tarzında eseri) çekinme, yanlış varsa düzeltmek benim için çocuk oyuncağı. İkinci sahnenin başındaki monologu tamamen silmek ya da değiştirmek yeterli olacaktır. Böyle bir roman karakteri var mı diye araştırdım. Sadece Destouches'un Savurgan isimli eserindeki Julie'ye rastladım; Destouches'un eserinin önsözünde belirttiği mükemmel sebeplere bağlı olarak, Julie de aynı şekilde ortaya çıkıyor – ben de bunları kural olarak benimsedim-, konu aşağı yukarı aynı. Beni bilgilendir, ancak o zaman eserlerimi beğendiğinden emin olabilirim. Eğer gerçekten hoşuna gittiyse, en azından en çok hoşuna giden tiradı, kupleyi mutlaka belirt. Bu konuyu çok uzattım, zaten kâğıtta da yer kalmadı. Öpüyorum. Gel artık.

[92] İncirlerin yolda ezildiğini anlıyoruz.

[93] Bay de Rougemont.

[94] Kitap kataloğu.

[95] Markinin, kayınvalidesinden, sağlık nedenleriyle, kendisini başka bir hapishaneye naklettirmesini istediği mektup.

[96] Marki öksürüyor ve kan tükürüyordu.

[97] Jean Baptiste Crevier, *Konstantin'e kadar Roma İmparatorları Tarihi* (1750–1756).

[98] Eski Rejim sırasında hapishaneler paralıydı, ücret "kraliyet altını"na indirildiğinde, bu miktar bir mahkûmun giderleri için yeterli olmadı.

[99] Muhtemelen Bay de Rougemont.

[100] *Fransız Yolcu* veya *Eski ve Yeni Dünyayı Tanıma* (1765–1795). Eser, 1779 yılında ölen papaz Joseph de la Porte tarafından ölümüne kadar, sonrasında ise başkaları tarafından yazılmıştır.

[101] Bu olaydan önceki mektupta da bahsedilmişti. "Yukarıda Sade'ın metnini verdiği not kâğıdı aşağıdaki yolları izlemişti: *Bay Fonteillot, Vincennes Hapishanesinin doktoru*. Pusula, tutukluya iade edilir. Marki, Vincennes kelimesi hariç adresin diğer kısmını silerek, satırların arasına şöyle yazar: *Bay de Rougemont'a, Vincennes Hapishanesi Komutanı*. Yazdığı not ikinci kere kendisine iade edilir. (*Daumas'nın notu*).